

Verkiezingsprogramma D66 Overijssel 2019-2023

Geamendeerd vastgesteld op 17 november 2018

Auteurs:

Martijn Braber, Tjoek Korenromp, Blanca de Louw, Jaimi van Essen, Marc-Jan Ahne, Vic van Dijk, Aart Karssen, Willem Boeke, Freerk Faber, Marcel Lionell van Kammen, Emma Nordkamp en Margreet Koster

Inhoudsopgave

	<u>Pagina</u>
Voorwoord.....	3
Hoofdstuk 1: Samen maken wij Overijssel	4
Hoofdstuk 2: Circulaire economie en innovatie.....	7
Hoofdstuk 3: Gezonde leefomgeving	12
Hoofdstuk 4: Klimaatadaptatie en Energietransitie	19
Hoofdstuk 5: Mobiliteit	25
Hoofdstuk 6: Cultuur en sport	31

Voorwoord

“Blijf waakzaam als anderen zich in slaap laten sussen. Blijf de openheid verdedigen waar anderen geslotenheid omarmen. Blijf opstaan tegen venijnig populisme, tegen onverdraagzaamheid. Sta op tegen onrecht en onzin. Voor recht en redelijkheid. Wij zijn het land van redelijkheid, het land van nuance”. Dat zei Alexander Pechtold tijdens zijn laatste publieke optreden op het congres in Den Bosch. Ik werd in 1981 lid van D66 en de voor mij belangrijkste reden om politiek betrokken te willen zijn is mooi verwoord in bovenstaand citaat.

Overijssel is een prachtige provincie vol cultuur, natuur en noaberschap. Een provincie waar we samenwerken op basis van gelijkwaardigheid. Een provincie waar ik inmiddels ruim veertien jaar woon, samen met mijn man en dochter.

Ook in Overijssel spelen grote thema's waar we niet voor wegkijken en die we samen met de andere fracties aan willen pakken. We willen deze vraagstukken het hoofd bieden door met alle partners aanvullend en nieuw beleid tot stand te brengen. Wat zijn die thema's?

We gaan:

- van een lineaire- naar een kringlooeconomie;
- van huidige fossiele brandstof naar nieuwe energie;
- van traditionele landbouw naar kringlooplandbouw met natuur;
- van negeren naar handelen om ons klimaat te redden;
- van uitsluiten naar nieuwe vormen van sociale betrokkenheid;
- van toekijken naar het gebruik van nieuwe democratische instrumenten.

D66 is de partij van de ideeën, idealen en ambities voor een mooiere toekomst. We kijken altijd naar mogelijkheden om inwoners en organisaties maximale invloed te geven op het inrichten van het eigen leven en de omgeving. We staan op voor gelijkheid en verbinden ons met hen die minder mogelijkheden hebben. In Overijssel sluiten we niemand uit en werken we samen.

In dit ambitieuze verkiezingsprogramma leggen we uit waar we voor staan en waar we voor willen gaan. Met veel leden is gewerkt aan een ambitieus programma en door de leden is een nieuw team gekozen om Overijssel via Provinciale Staten duurzamer, groener en inclusiever te maken. Want Overijssel kan meer D66 gebruiken. Grote idealen komen tot stand door inzet, overtuiging en politiek handwerk. Samen gaan we voor resultaat. Met een vernieuwde fractie, een steunend bestuur en grote betrokkenheid van leden en inwoners. We zetten ons de komende jaren weer vol energie in voor ons Overijssel, de mooiste tuin van Nederland.

Je bent van harte welkom om daaraan jouw bijdrage te leveren. In je eigen straat, je wijk, dorp of stad: want samen maken we Overijssel groener, duurzamer en socialer.

Wybren Bakker

Lijsttrekker D66 Overijssel

Hoofdstuk 1: Samen maken wij Overijssel

D66 vindt het belangrijk dat in Overijssel iedereen een plek vindt om zichzelf te zijn en een mooi leven te leven. Daarom willen wij dat iedereen volop kansen krijgt om zich te ontwikkelen, een bijdrage te leveren en samen te delen.

Dat doen we door vooruit te kijken en initiatief te nemen: we investeren in onze inwoners en een duurzame leefomgeving waarin we rekening houden met elkaar en de toekomst.

D66 maakt zich hard voor een provincie met een sterke sociale samenhang en een écht circulaire economie. Voor een provincie waarin iedereen de ruimte vindt om te wonen, werken, leren, sporten en te genieten in de mooiste tuin van Nederland.

Geluk

Het gaat goed in Nederland en ook in Overijssel. Nederlanders behoren tot de meest gelukkige inwoners ter wereld en wij Overijsselaars leven in een van de mooiste regio's van Nederland. D66 ziet de toekomst van Overijssel dan ook met optimisme tegemoet. Met de trein van Zwolle naar Hengelo, of van Enschede naar Deventer, rijd je langs de mooiste landgoederen, over eeuwenoude stuwwallen, door schitterende natuurgebieden. Je passeert hightechregio's, komt langs historische én moderne boerenbedrijven en tot in het hart van onze bruisende binnensteden. In Overijssel vind je een rijke historie, de bakermat van het voetbal en een bijzonder aanbod aan kunst en cultuur. Overijssel is hiermee een kweekvijver voor potentieel (top)talent.

Samen maken wij Overijssel, op fundamenten als noaberschap en ondernemerschap. In een landschap om trots op te zijn. Met mensen om trots op te zijn. Kortom, wij zijn een provincie om van te houden.

Onze uitgangspunten voor een blijvend mooi Overijssel

Niemand kan voor een ander bepalen wat een goed of prettig leven is. Hoe iemand zich wil ontwikkelen is haar of zijn eigen keuze en verantwoordelijkheid. Hierbij vertrouwen wij op de eigen kracht, creativiteit en ontwikkeling van alle mensen. Om zelf richting te geven aan wat een goed leven is, zijn ruimte en vrijheid essentieel. Maar daar hoort het besef bij dat waar jouw vrijheid begint die van een ander eindigt. Wij vinden dat iedereen de verantwoordelijkheid heeft om een ander met respect te behandelen. Dit geldt overigens ook voor hoe we omgaan met onze aarde, want de aarde is immers geen gebruiksartikel. Vervuiling en uitputting van de leefomgeving moeten we een halt toeroepen. **Daarom ondersteunen we initiatieven die onze omgeving schoon, duurzaam en milieuvriendelijk maken.**

Gelijke kansen

Een prettige samenleving begint ook bij gelijke kansen. Wij willen dat iedereen dezelfde mogelijkheden heeft om een goed leven te kunnen leven, ongeacht leeftijd, geslacht, achtergrond, religie, opleidingsniveau of seksuele gerichtheid. Daar is een slagvaardige overheid voor nodig die een gelijk speelveld garandeert tussen inwoners en bedrijven onderling. Waar dit niet het geval is moet de overheid ingrijpen om dit te corrigeren of mogelijk te maken. Dit begint met uitstekend onderwijs voor iedereen, voldoende werk en aandacht voor kunst en cultuur. Een gelijk speelveld gaat ook over gelijke kansen en gelijke beloning voor mannen en vrouwen. Oplossingen vinden we niet door tegenstellingen te vergroten of groepen buiten spel te zetten. D66 werkt aan échte oplossingen die zich richten op een (nog) betere toekomst.

Uitdagingen om op te pakken

We leven in een schitterende provincie en natuurlijk kent Overijssel ook de nodige uitdagingen. Uitdagingen die wereldwijd aandacht vragen werken door in onze provincie en bepalen in grote mate onze opgaven met betrekking tot nieuwe energie en het terugdringen van broeikasgassen. De omslag naar een circulair economisch verdienmodel dwingt tot maximale innovatie in alle bedrijven, organisaties en in de privéomgeving van elke Overijsselaar. Daarbij is het inkomen in Overijssel gemiddeld lager dan in de rest van Nederland en de werkloosheid juist hoger. De reistijd naar andere regio's in Nederland en Duitsland is de afgelopen jaren niet korter geworden en de leefbaarheid staat in sommige gemeentes steeds meer onder druk. De afgelopen jaren zien we het risico op tweedelingen groeien. D66 wil geen samenleving van winnaars en verliezers. Daarom moet de Provincie hier, samen met de gemeenten en maatschappelijke organisaties, meer tegen doen. D66 wil iedereen de kans bieden om mee te kunnen doen. **D66 maakt zich hard voor een inclusieve samenleving waar plaats, werk en recht van spreken is voor iedereen.**

Daarbij beseffen wij dat 'de Overijsselaar' niet echt bestaat: in Overijssel wonen o.a. Tukkers, Sallanders, Blauwvingers, Stokvissen, Steuren en inwoners van de Kop. De onderlinge verbondenheid in de gehele Provincie is niet vanzelfsprekend, maar die in de regio's is sterk. En dat is altijd zo geweest. Daar, in de regio's, zit dus de kracht om als provincie op aan te sluiten en die saamhorigheid te stimuleren.

Samen komen we tot betere oplossingen

Die bijzondere en sterke verbondenheid moeten we gebruiken om uitdagingen met elkaar het hoofd te bieden. D66 vindt dat we meer en slimmer moeten samenwerken om de uitdagingen in onze provincie op en aan te pakken. Dit doen we samen met inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners. Oplossingen vinden we samen, met vertrouwen in elkaar en een positieve blik op de toekomst.

Om tot eerlijke en goede oplossingen te komen is het belangrijk dat zo veel mogelijk mensen zich betrokken voelen en de kans hebben om mee te werken. De invloed van inwoners op het beleid in de Provincie is daarvoor nu nog te beperkt.

D66 wil een vitaal en innovatief platteland, een circulaire economie en aandacht voor het klimaat in alles wat we ondernemen. Wij werken aan sterke stedelijke regio's die onderscheidend zijn vanuit hun eigen kracht en beter verbonden worden met elkaar, het westen, noorden, Gelderland, Brabant, Duitsland en Europa. De provincie heeft de positie om deze verbinding tussen onze regio's en naar buiten effectief te maken.

D66 wil dat de Provincie met ambitie en trots aan de slag gaat met deze uitdagingen. Vooruitkijken, met nieuwe concrete oplossingen en samen met onze inwoners werken aan een verdere duurzame ontwikkeling van onze regio.

De keuzes van D66

In alle keuzes die D66 maakt, zit een gemene deler. Wij vertrouwen op de *kracht* van alle mensen, belonen bijzondere prestaties, delen de welvaart, kijken over grenzen heen en koesteren onze gedeelde waarden en grondrechten. Kansengelijkheid begint in het onderwijs en daarom nemen wij - ook op het niveau van de Provincie - onze verantwoordelijkheid. Initiatieven die de sociale samenhang vergroten zijn belangrijk. Daarom ondersteunen we als Provincie Overijssel cultuur, sport en inwonersinitiatieven zoals collectieve energieopwekking.

Daarbij laten we het initiatief zoveel mogelijk bij onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners, maar ondersteunen en helpen we samenwerking te organiseren. Om die reden wil D66 dat **het budget voor het stimuleren van sociale cohesie wordt verdubbeld** en dat er een **fonds komt voor goede ideeën van inwoners van onze provincie die de leefbaarheid in dorpen, steden en op het platteland vergroten**.

De komende vier jaar gaat D66 voor:

- Een schone, duurzame leefomgeving in een vitaal en innovatief platteland.
- 'Beginspraak' voor inwoners.
- Een inclusieve samenleving waarin iedereen gelijke kansen heeft, mee kan doen en niemand buitenspel staat.
- Het vergroten van de sociale samenhang door initiatieven van inwoners te steunen.
- Het stimuleren van de samenwerking met onze Duitse burens door grensoverschrijdend denken en werken.
- Optimale bereikbaarheid en mobiliteit.
- Het versterken van de samenwerking tussen provincies, gemeenten en maatschappelijke organisaties.

Hoofdstuk 2: Circulaire economie en innovatie

D66 vindt dat het tijd is voor een versnelde overgang naar een duurzame, circulaire economie. Daarom zetten we in op maatregelen om deze overgang op alle gebieden te bevorderen: van onderwijs, economie en samenwerking, tot de bouw, landbouw en openbare ruimte. Dat doen we onder andere door kennisclusters te stimuleren, subsidies en fondsen toe te kennen en duurzaamheid in alle aanbestedingen voorrang te geven.

Dynamiek

Er is een nieuwe dynamiek in de (wereld-)economie. En dat biedt de kans, en ook de uitdaging, de economie hernieuwd in te richten. Ontwikkelingen die tal van vragen oproepen:

- Wat vraagt de klimaatverandering van ons op economisch gebied?
- Zet de globalisering nog verder door?
- Blijft handel de motor van groei en ontwikkeling?
- Verschuift de economische macht van het westen naar het oosten?
- Wat is de invloed van verdere automatisering en de opkomst van additive manufacturing (bijvoorbeeld 3D-printen) op ons economisch landschap?
- Welke invloed heeft de Brexit op onze lokale economie? En biedt dit kansen voor Overijssel?

Echt circulair

Een circulaire- of kringlooeconomie is een economisch systeem waarin geen eindige grondstoffen worden uitgeput en reststoffen volledig opnieuw worden ingezet. Een echt circulaire economie is noodzaak als we zien hoe snel onze fossiele grondstoffen opraken en het klimaat onder druk staat. Internationaal denken én handelen vormen voor D66 belangrijke uitgangspunten voor het economisch beleid in Overijssel. Op provinciale schaal zijn er veel mogelijkheden. Zo kunnen we de economie – en vooral het midden- en kleinbedrijf (mkb) – duurzaam laten groeien een doelgerichte overgang naar een circulaire economie stimuleren. Dat vergt een omslag in ons denken en handelen en de manier waarop we regels vastleggen. **Waar bestaande regelgeving een belemmering is voor de overgang naar een circulaire economie, zal D66 zich sterk maken om deze regels aan te passen of te schrappen.**

Vestigingsklimaat

Het verbeteren van het vestigingsklimaat is het belangrijkste wat de Provincie kan doen om de economie te versterken. Daarbij ziet D66 vier hoofdlijnen:

1. Investeren in *betere verbindingen* boven en onder de grond. Denk hierbij aan verbindingen over spoor, water en weg, maar ook aan een uitstekend glasvezelnetwerk.
2. Investeren in een *kringlooeconomie*. Daarbij vindt D66 het van belang dat we investeren in de economie van de toekomst. **Zo wil D66 dat een bijdrage aan een circulaire, duurzame economie een belangrijk criterium is bij het verstrekken van subsidies en financiële ondersteuning aan initiatieven.** We willen recycling en bestaande grondstoffen nog beter benutten en vanuit een gesloten grondstoffenketen denken. Bovendien wil D66 dat Overijsselse bedrijven bijvoorbeeld door Oost NL ondersteund worden bij het circulair maken van hun businessplannen.
3. Investeren in een *sterke regionale economie*, waaronder een vitaal platteland.

4. Het bevorderen van meer *grensoverschrijdende samenwerking* (nationaal en internationaal), onder andere via het Go4Export programma. Bij grensoverschrijdende samenwerking wordt duidelijk en aantoonbaar de koppeling gezocht tussen innovatie, handelsbevordering en investeringsbevordering. Daarnaast worden internationale agenda's van diverse partijen in de regio op elkaar afgestemd.

Arbeidsmarkt

In betrekkelijk korte tijd is de arbeidsmarkt in Overijssel 'omgeklapt' van betrekkelijk ruim naar zeer krap. Steeds meer ondernemers hebben moeite om hun vacatures in te vullen. De SER Overijssel ziet het tekort aan arbeidskrachten - al in meerdere sectoren - als de grootste belemmering voor verdere economische groei in onze provincie. Er is sprake van een mismatch op de arbeidsmarkt. Niet iedereen heeft een goede uitgangspositie om een betaalde baan te vinden en niet alle banen kunnen vervuld worden door de juiste mensen. En onderwijsinstellingen kunnen zich onvoldoende snel aanpassen aan de veranderende vraag van bedrijven naar nieuw personeel. Zo zijn er bijvoorbeeld onvoldoende gekwalificeerde mensen die in staat zijn de principes van circulair bouwen toe te passen. Of in de installatietechniek, waar andere vaardigheden gevraagd worden door de inzet van warmtepompen, zonnepanelen, aardwarmte in plaats van gaskachels en cv-ketels. Het kost tijd om deze mismatch op te lossen. Daarom moeten we enerzijds aandacht geven aan het werven en binden van internationale kenniswerkers (onder andere via expat centers) en anderzijds onze eigen inwoners blijvend om- en bijscholen. Arbeidspotentieel speelt een steeds belangrijkere rol in het faciliteren van de groei van bedrijven. **D66 wil dat de Provincie door gaat met het ondersteunen van 'Human Capital Agenda's'**¹ en in regionaal verband partners en ondernemers ondersteunt bij deze snelle verandering.

Grensoverschrijdende arbeidsmarkt

D66 ziet de grens niet als een barrière, maar als een verbinding. Over de grens ligt een groot potentieel aan werkgelegenheid, handel en innovatie. Voor Overijsselse steden en dorpen langs de landsgrens willen we de arbeidsmarktcrinkel rond maken. Hiervoor moeten vele (praktische) uitdagingen opgepakt worden als (stimuleren van) dubbeldiploma's, verschil in erkenning en infrastructurele voorzieningen. **D66 wil investeren in voorzieningen die inwoners helpen over de grens aan de slag te gaan en kansen te benutten**, zoals GrensWerk en Grensinfopunten. Vanuit de rol van de Provincie Overijssel zetten we ons in voor oplossingen voor (toekomstige) grenswerkers en we pleiten in Den Haag voor structurele landelijke financiering voor de aangetoonde meerwaarde van de Grensinfopunten aan beide kanten van de grens.

Anticiperen op de toekomst

D66 wil mensen opleiden voor de nieuwe vraag op de arbeidsmarkt. Als scholen daar aandacht aan besteden kunnen zij subsidie krijgen, bijvoorbeeld voor het leren van Chinees, meer aandacht voor de Duitse taal of programmeerlessen. D66 zet in op meer groene schoolpleinen en met projecten als schoolmoestuinen kan bewustwording over een circulaire economie bevorderd worden.

¹ Menselijke kennis en kunde, het Human Capital, is een kritieke succesfactor voor de (economische) groei van de negen topsectoren. Er zijn veel talentvolle werknemers nodig. Om dit menselijke kapitaal te behouden en te vergroten, stelt elke topsector zijn Human Capital Agenda (HCA) op gericht op de ontwikkeling en aantrekking van talentvolle werknemers.

Om aan te sluiten bij de nieuwe arbeidsmarkt, moeten opleidingen op ROC, HBO en Universiteit studenten opleiden voor de arbeidsmarkt van morgen. De provincie stimuleert dat het bedrijfsleven sterk verbonden is met het onderwijs en vice versa zodat iedere student uiteindelijk die goede baan vindt. En dan het liefst in Overijssel.

Onderwijs en aansluiting arbeidsmarkt

De kracht van Nederland ligt in kennis en innovatie. Investeren in onderwijs vormt de sleutel tot economisch succes en persoonlijke groei. D66 vecht ook in de Provincie voor de beste condities voor het beste onderwijs en eerlijke kansen. Voor iedereen. **D66 wil dat onderwijs de kwaliteit en aandacht krijgt die het verdient!** Hoewel de provinciale rol op het gebied van onderwijs minimaal is, zijn er goede maatregelen om de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt te verbeteren en zo de regionale economie te stimuleren. Zo wil D66 dat de Provincie een actieve, verbindende en aanjagende rol pakt om samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven te versterken.

Een leven lang ontwikkelen

Daarnaast willen we om- en bijscholing stimuleren in het kader van 'een leven lang ontwikkelen'. In Overijssel zien we goede initiatieven vanuit het onderwijs, bijvoorbeeld de leven lang ontwikkelen-tak van ROC Twente (Endoor) en Saxion (Parttime School). **D66 stelt voor om een concreet provinciaal actieplan 'leven lang ontwikkelen' op te stellen**, waarbij een pact gesloten wordt tussen onderwijsinstellingen, overheden en het bedrijfsleven om vraag en aanbod naar deze vormen van scholing in Overijssel beter aan elkaar te verbinden. Dit sluit aan bij de notitie doorontwikkeling Techniepact Oost 2020 en het advies van de SER Overijssel over de veranderende arbeidsmarkt. Bovendien vormen de verschillende Human Capital Agenda's een verbindende schakel tussen het onderwijsaanbod en de arbeidsmarkt. D66 steunt deze Agenda's, die opgesteld zijn door ondernemers, kennisinstellingen en overheid in de regio's.

Braindrain

D66 zet zich in voor talentontwikkeling en het blijven boeien van talenten om ook in deze regio te blijven. Zo willen wij een 'braindrain' voorkomen. De Provincie kan hierin een ondersteunende en aanjagende rol vervullen.

Sociale innovatie

D66 wil dat innovatiebeleid draait om het vinden van oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen. Daarom moeten vernieuwing, zelfredzaamheid van inwoners en sociale samenhang de kern zijn van regionaal innovatiebeleid. D66 denkt daarbij ook aan een lang en gezond leven. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor onder andere jeugdbeleid, de uitvoering van de wet Maatschappelijke ondersteuning en de Participatiewet. D66 ziet dat er op deze terreinen, door toenemende vraag en knellende budgetten, geen geld meer over is voor innovatie. D66 wil niet dat de Provincie financieel bijdraagt om gemeentelijke tekorten af te dekken, maar wil **gemeenten wel de mogelijkheid bieden gebruik te maken van een sociaal innovatiefonds**. Dit tijdelijk (deels revolverende²) fonds moet beschikbaar zijn voor gemeenten die op het sociale domein innovaties willen doorvoeren die bijdragen aan snellere, kwalitatief betere dienstverlening en betere zorg voor inwoners.

² Een revolverend fonds is een fonds waarmee overheden geld beschikbaar kunnen stellen aan bedrijven voor investeringen met een langere terugverdientijd.

D66 stimuleert gemeenten dit op regionale schaal te realiseren zodat meer innovatie- en implementatiekracht ontstaat.

Circulair

D66 wil dat de economie van Overijssel zo snel mogelijk écht circulair wordt. Daarbij ondersteunen wij kennisclusters, zoals op het gebied van materialen (Polymer Science Park), textiel (Texperium) en initiatieven op het gebied van kringlooplandbouw (Mineral Valley). In de bouwsector liggen ook kansen, zoals het hergebruik van reststromen en duurzamere bouw. De bouw gebruikt immers nog bijna 50% niet-hernieuwbare grondstoffen. Een kwart van alle afvalstoffen komt uit de bouw. Als het nodig is om doelstellingen te bereiken, kan de Provincie in de rol van ruimtelijk ordenaar bedrijven verplichten duurzamer te worden. **D66 wil dat de Provincie Overijssel zich positief onderscheidt in haar duurzaamheidsambities**, in alle contracten uiteindelijk circulariteit afdwingt van haar partners en dat dit bij alle aanbestedingen leidend is.

Economische samenwerking

Bedrijvigheid stopt niet bij een gemeentegrens, maar gaat over (internationale) grenzen heen. Daarom werken gemeenten samen in regio's (Regio Twente, Regio Zwolle en de Clean Tech Regio) en vervult de Provincie Overijssel een coördinerende rol. Zo vinden we gezamenlijk de beste vestigingsplaats voor een bedrijf in de provincie, in plaats van met elkaar te 'vechten' om hetzelfde bedrijf. Daarbij stimuleert de Provincie via deze regionale samenwerkingen de innovatie in die gebieden. Overijssel werkt actief samen met de Provincie Gelderland in het landsdeel Oost-Nederland, zoals verwoord in de 'Kracht van Oost-Nederland' en zoekt aansluiting bij Flevoland, Drenthe en Friesland.

En D66 kijkt ook nadrukkelijk over de landsgrens naar de kansen die samenwerking met Noordrijn-Westfalen en Nedersaksen biedt. Immers, Overijssel is een belangrijke poort naar Duitsland. Niet alleen geven we met deze samenwerking met onze Duitse burens invulling aan het Europees burgerschap, maar het is ook in ons algemeen belang. Goede samenwerking geeft namelijk kans op een extra economische groei van 3 - 8%, juist in gebieden en voor mensen die dat heel goed kunnen gebruiken. **Die broodnodige grensoverschrijdende samenwerking is een belofte die we met iedereen aan beide kanten van de lands- en provinciegrenzen willen maken.**

Regio's

De provincie werkt zo veel mogelijk samen om de regionale economie te versterken. Overijssel haakt aan bij regionale programma's zoals de Agenda voor Twente, de economische agenda van de Regio Zwolle en de agenda van de Clean Tech Regio, en ondersteunt deze ook financieel. Zo verbindt de Provincie partners aan een duurzame economische ontwikkeling, goede voorzieningen en een sterker vestigingsklimaat. D66 is in het bijzonder positief over bottom-up initiatieven zoals de Regiodeals. Het doel is om met bijdragen van de Provincie cofinanciering uit te lokken en een multipliereffect te bereiken. We willen op deze manier samen met Rijk en Regio's werken aan onze gezamenlijke opgaven. D66 ondersteunt daarmee de notitie 'Kansen in Overijssel'.

Op het gebied van de arbeidsmarkt moet er tussen de regio's meer samengewerkt worden. Organisaties die mensen vanuit langdurige werkloosheid naar een baan moeten helpen zijn nog niet effectief genoeg. Nieuwe innovatieve initiatieven op dit vlak, zoals bijvoorbeeld het project 8ting en de inzet van sport, als met het IJslandse initiatief Youth of Iceland, moeten

ruim baan krijgen. **D66 meent dat de focus moet liggen op preventie van werkloosheid onder jongeren en dat innovatief en multidisciplinair werken tot betere oplossingen leidt.**

Bedrijventerreinen

De Provincie speelt een belangrijke coördinerende rol bij de realisatie van bedrijventerreinen, zodat overprogrammering wordt voorkomen. Daar waar nodig vervult de Provincie een aanjaagrol, zoals bij Technology Base Twente en XL Business Park. Maar D66 ziet de Provincie liever niet als aandeelhouder. De Technology Base (voormalige Luchthaven Twente in Enschede) gaat door op de ingeslagen weg om een speciaal innovatief bedrijventerrein te worden. De Provincie trekt zich zo snel als mogelijk hieruit terug. Want de Provincie ontwikkelt geen bedrijventerrein, dat kunnen gemeenten prima zelf. D66 wil een onderzoek naar toekomstige locaties voor het vestigen van nieuwe bedrijven met veel ruimtevrage in de provincie. Hoewel D66 niet direct voorstander is van nieuw aan te leggen bedrijfsterreinen is het in verband met vestigingsklimaat voor bedrijven met veel ruimtevrage (meer dan twee hectare) zinvol om een onderzoek te doen naar de behoefte naar nieuwe locaties, waarbij concentratie van bedrijven voorop staat.

(Economische) subsidies

Om de overgang naar een circulaire economie zo snel mogelijk in te zetten, worden economische subsidies alleen nog verstrekt aan initiatieven die bijdragen aan een circulaire, duurzame economie. D66 vindt bovendien dat het nu nog te ingewikkeld is om subsidies bij de Provincie aan te vragen. Daardoor is een oneerlijk speelveld ontstaan en hebben (innovatieve) nieuwkomers moeilijk toegang tot provinciale subsidies. **D66 wil dat de Provincie ernaar streeft dat subsidieaanvragen binnen een uur kunnen worden ingevuld.**

De komende vier jaar gaat D66 voor:

- Met voorrang stimuleren van een circulaire economie. Uitsluitend economische subsidies en fondsen verstrekken aan initiatieven met een duurzaam karakter.
- Een Provincie die zelf het voorbeeld geeft als het gaat om circulair aanbesteden.
- De kans op een betaalde baan vergroten, onder andere door bij- en omscholing beter in te zetten.
- Actief verbinden van partners en bedrijfsleven voor om- en bijscholing door het sluiten van een 'leven lang ontwikkelen'-pact tussen overheden, onderwijsinstellingen, maatschappelijke partners en bedrijfsleven.
- Het stimuleren van kennisclusters omtrent circulair bouwen.
- Het verder stimuleren van werken over de grens in Duitsland, onder andere door wettelijke belemmeringen te agenderen in Den Haag en ons hard te maken om die barrières weg te nemen.
- Investeren in onderwijs en de aansluiting op de arbeidsmarkt zodat bedrijven aan geschikt personeel komen en een 'braindrain' uit onze provincie wordt voorkomen.
- Het stimuleren van samenwerking in regionale verbanden, ook over de landsgrens met Noordrijn-Westfalen en Nedersaksen.
- Snelle en eenvoudigere afhandeling van subsidieaanvragen.
- Een sociaal innovatiefonds waar gemeenten een beroep op kunnen doen voor innovaties binnen het sociale domein.

Dat doen we samen met bedrijfsleven, gemeenten en maatschappelijke partners.

Hoofdstuk 3: Gezonde leefomgeving

D66 wil dat de Provincie zich richt op de toekomst, waarin digitalisering, deeleconomie en circulariteit steeds bepalender worden in de directe omgeving. Door innovatie en slimme technologie te stimuleren, maar ook door aandacht te besteden aan de goede verdeling tussen bouw en natuur, streven we naar een hoogwaardig leefklimaat.

De Provincie heeft een belangrijke rol op het gebied van ruimtelijke ordening, natuur en landschap, water en verkeer en vervoer. Hiermee beïnvloedt de Provincie in sterke mate de leefomgeving van de inwoners. Dit onderwerp moet in samenhang worden benaderd. Met de invoering van de nieuwe Omgevingswet gaat dat gebeuren. Bij het inrichten van de ruimte staan behoud en ontwikkeling van natuur en landschap centraal, maar ook de zorg voor een goede infrastructuur en een prettige plek om te wonen en te recreëren.

Nieuwe Omgevingswet

De doelen van de Omgevingswet zijn in lijn met wat D66 wil: **meer invloed van mensen op hun eigen leefomgeving, meer ruimte voor initiatief en een overheid die aan de voorkant meedenkt.**

De bevoegdheid voor het verlenen van een omgevingsvergunning ligt in beginsel bij gemeenten. Alle gemeentes ontwikkelen daarom zelfstandig een eigen Omgevingsvisie. De Provincie kan hierin voeden en sturen door kennis te delen, netwerken te faciliteren, en door het stimuleren van bestuursovereenkomsten. Het streven van de Provincie is door de hele regio een landschappelijke kwaliteit te krijgen van hoog niveau en een gezond leefklimaat voor inwoners. Deze tweeledige doelstelling vormt het kader voor provinciale inpassing van wegen, bedrijventerreinen, en infrastructuren voor energietransitie, grondstoffenstromen en digitalisering.

De Provincie maakt daarnaast een eigen Omgevingsvisie, waarbij maatschappelijke vraagstukken en kernwaarden centraal staan. De Provincie maakt deze visie samen met betrokkenen, want het gaat om een gezamenlijke verantwoordelijkheid en niet alleen om wettelijke taken. Voor het ontwikkelen van een Omgevingsvisie en -plan, de benodigde IT, participatie, organisatie, opleiding en samenwerkingsprogramma's moet geld vrij worden gemaakt. Hoeveel is afhankelijk van de ambitie en invoeringsstrategie. **D66 wil dat bij de implementatie van de nieuwe Omgevingswet er in ieder geval ruim baan is voor inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties om invloed uit te oefenen.**

Schone lucht en luchtkwaliteit

Mensen moeten in een schone en prettige omgeving kunnen wonen en werken. Een goede balans van natuur en bebouwing is essentieel voor een gezonde leefomgeving. Het levert de noodzakelijke compensatie voor de luchtvervuiling in stedelijke en industriële gebieden. Zonder gezonde natuur ook geen gezonde economie. Waar bruisende stedelijke gebieden vaak worden vereenzelvigd met innovatie, zijn landschapskwaliteit en cultureel erfgoed van de landelijke gebieden en dorpen vaak kenmerkend voor de identiteit van een regio en haar inwoners. De Provincie heeft een belangrijke taak in het beschermen hiervan. Daarom moet zij investeren in het behoud en versterken van grote natuurgebieden, veel meer bomen planten, natuurinclusief bouwen en de aanleg van fietssnelwegen stimuleren.

Om de betrokkenheid van inwoners te stimuleren is het belangrijk om lucht-, geur- en geluidsoverlast zichtbaar en meetbaar te maken. Bijvoorbeeld met dynamische informatie (verkeers-)borden over de luchtkwaliteit in de steden. **D66 wil dat de provincie Overijssel een duidelijke rol gaat vervullen in het verbeteren van de luchtkwaliteit.** Daarvoor zijn de WHO-normen voor D66 het uitgangspunt. Dit betekent dat ook kritischer gekeken wordt naar bijvoorbeeld de uitstoot in de veehouderij, maximumsnelheden voor autoverkeer en bijvoorbeeld voorlichting over houtstook.

Liefde voor landschap

Ons landschap is van ons allemaal. Landschap draagt bij aan het welzijn van onze inwoners, onze toeristische aantrekkelijkheid, het vestigingsklimaat en het realiseren van ruimtelijke ambities. Overijssel is rijk aan een mooi historisch landschap en natuur die beide in de afgelopen decennia achteruit zijn gegaan. Het landschap van Overijssel verbindt, vooral wanneer het verhaal achter het landschap bekend is. Daarom zet de Provincie nu al in op verschillende projecten. De Provincie dient, conform haar rol en taak, minstens 30 jaar vooruit te kijken. Samen met partners en gemeenten is het mogelijk om het langjarig beheer van het landschap verder uit te bouwen.

Ook boeren hebben een rol in behoud van natuur en landschap. **D66 wil dat agrariërs die zich inzetten voor natuurinclusieve landbouw hiervoor worden gewaardeerd.** Immers, boeren die een bijdrage hebben geleverd aan het creëren van natuur en landschap, zitten vast in een systeem dat steeds maar groter en rendabeler moet. Als het landschap een verantwoordelijkheid is van ons allemaal, dan hoort daar ook een blijvende financiële investering bij. Iedereen moet structureel gebruik kunnen maken van stimuleringsfondsen voor een gevarieerde groene omgeving. De Provincie moet een krachtig signaal blijven afgeven, door de bestaande landschapsfondsen verder financieel te versterken. Zonder provinciale overheidssteun komt het niet goed met de kwaliteit van dat landschap, maar hiervoor moet de Provincie wel één van meerdere partners in de financiering zijn.

Een goede verdeling van natuur en bebouwing is essentieel voor een gezonde leefomgeving. Een omgeving met veel natuur is voor veel bedrijven en werknemers een belangrijk gegeven. Natuur kun je ook zien als aanjager van de economie en als compensatie voor de vervuiling in stedelijke gebieden.

'Natuurlijke' verbindingen

D66 wil tussen onze natuurgebieden (het Nationaal Natuur Netwerk (NNN), onze Nationale Parken, Nationale Landschappen en Natura-2000-gebieden) robuuste verbindingen leggen. De eisen waaraan die nieuwe natuur moet voldoen liggen vast en bieden tegelijk ruimte voor nieuwe economische dragers in het buitengebied, ruimte aan agrarische en recreatieve ondernemers in de (beleefbare) natuur en verschillende vormen van natuurbeheer. Natuur- en terreinbeherende organisaties zijn - samen met het Overijsselse Particulier Grondbezit (OPG) - belangrijke en waardevolle partners bij het in stand houden en benutten van het rijke Overijsselse buitengebied. D66 maakt zich hard voor behoud en het versterken van de groene BOA's (buitengewone opsporingsambtenaren, zoals boswachters en faunabeheerders). Wij vinden het belangrijk dat de natuurwaarden in stand gehouden worden en dat zij die de natuur beschadigen (bijvoorbeeld door drugs- of afvaldumping) gestraft moeten worden. Ook natuur heeft recht op goed toezicht. Samenwerken met alle partners in een gebied is de beste manier om tot passende en duurzame resultaten te komen.

D66 wil bufferzones rondom natuurgebieden fors verstevigen en deze gebieden beter met elkaar verbinden. Deze grotere en robuustere buffers zijn waarborgen voor het behoud en kwaliteit van natuurgebieden. Tevens kunnen deze zones benut worden voor het opwekken van duurzame energie met oog voor behoud van landschap en biodiversiteit.

Diepe ondergrond

De diepe ondergrond is de laatste jaren hoger op de agenda komen te staan. Dit komt niet alleen door de aardbevingen door gaswinning in Groningen. Ook in Overijssel zijn activiteiten op diepten groter dan enkele tientallen meters meer en meer in de belangstelling komen staan. Denk aan afvalwaterinjecties, zoutwinning en gaswinning. D66 wil dat de Provincie nauw samenwerkt met gemeenten, waterschap en Rijksoverheid. Het is de diepe ondergrond van ons allemaal. D66 wil hier verantwoord mee omgaan. Dat betekent: kansen benutten, bijvoorbeeld voor duurzame energie. Maar ook: risico's beperken, zeker waar het de generaties na ons betreft. Ons standpunt is daarom dat we geen afval in de grond stoppen. **D66 wil dat de Provincie maximaal gebruik maakt van haar adviesrecht bij beleid van de Rijksoverheid over de diepe ondergrond.**

In 2017 stelde de Provincie een visie op de ondergrond vast. D66 wil dat er ook een provinciale visie op de diepe ondergrond komt. Daarbij is ons uitgangspunt: geen afval in de bodem. Wel zien wij kansen voor aardwarmte en de opslag van warmte en koude als buffer. Een mooi voorbeeld is de installatie voor geothermie voor de tuinbouw in Kampen.

(Kringloop)landbouw

Overijssel is dé landbouw- en natuurprovincie. We hebben grote kennis van de landbouw en zijn blij met onze boeren. Boeren zijn innovatief en produceren uitstekende producten voor de lokale, Europese en mondiale markt, en pakken tegelijk hun rol in natuur- en landschapsbeheer. Maar hier valt ook nog veel te winnen. Het karakter van agrarische bedrijvigheid verandert. Zowel bepaalde vormen van veehouderij als teelt van gewassen zijn minder grondgebonden en vinden plaats in een (ruimtelijk gezien) meer industriële omgeving. Vaak gaat het hierbij om innovatie en duurzame manieren van produceren. **D66 wil dat het mogelijk wordt om agroparken aan te wijzen. Hier kunnen duurzame kringlopen tot stand gebracht worden.**

Living labs

De provincie kan experimenteerruimte creëren door het toestaan van 'living labs'. Met ontheffingen kan in de praktijk getest worden of initiatieven voor duurzame kringloop tussen bedrijven daadwerkelijk werken. In een volgende stap kan ook de regelgeving aangepast worden.

D66 wil discussies omtrent veehouderijen stoelen op resultaten uit wetenschappelijk onderzoek én een duidelijke visie. Vanuit de principes van kringlooplandbouw ontstaat een nieuwe balans tussen wat de bodem aan kan en het aantal dieren dat er gehouden kan worden. Dit geldt ook bij het voeren van dieren met reststoffen of de hoeveelheid mest die dieren produceren die afgezet moet worden in de eigen kringloop. Uiteindelijk kan dat leiden tot de noodzaak de veestapel op bedrijfsniveau te beperken. Door in te spelen op andere behoeften uit de samenleving - waaronder biologische landbouw, voedselbossen, ruimte voor nieuwe economische activiteiten van agrariërs en afzet van producten in de eigen omgeving via lokale coöperaties - ontstaan andere verdienmodellen.

Bodem

Voor D66 is de bodem een belangrijk aspect in het beleid voor natuur en landbouw. De kwaliteit van onze bodem, lucht en water heeft een directe invloed op onze voedselkwaliteit en de kwaliteit van ons drinkwater. Bij projecten moet vanuit alle beleidsterreinen worden uitgegaan van het leveren van een bijdrage aan een gezonde bodem, schoon water en gezonde lucht. Zo kan de Provincie projecten stimuleren voor een bijenimpulsprogramma, ecologische oevers, akkerranden, bermbeheer, bodempaspoort, bodemcoaches, etc. **D66 wil dat streng gehandhaafd wordt op milieu- en duurzaamheidsregels**, zodat ondernemers die het goed doen niet benadeeld worden. **D66 wil dat de transitie naar een circulaire en gezonde landbouw doorgezet wordt**. Met focus op systeemverandering, in plaats van op symptoombestrijding. Met het instrumentarium van het Europese plattelandsontwikkelingsprogramma (POP) en haar eigen beleidskaders kan de Provincie hierin sturen en samenwerken met ondernemers en de grensprovincies.

Kringlooplandbouw is de toekomst voor elke boer. Een visie die overlappend is met natuur-inclusieve landbouw. Een belangrijke stap naar een nieuwe balans tussen landbouw en natuur in Nederland, een nieuwe balans tussen wat we produceren op de aarde en wat de aarde aan kan.

Biodiversiteit

De biodiversiteit gaat snel achteruit. Dit is een gevaar voor ieders leven. Immers, als bijen niet meer bestuiven, is er geen voedsel meer. Een groeiende zorg is het versnelde tempo waarmee insecten uitsterven. D66 wil dat de Provincie vaart zet achter het ophanden zijnde Deltaplan biodiversiteit.

Samen met partners en inwoners wil D66 dat de Provincie inwoners stimuleert om insectvriendelijke maatregelen te treffen. Bijvoorbeeld door het zaaien van inheems bloemzaad. D66 wil een stimulans geven aan de biodiversiteit en het landschap de kans geven om zichzelf te herstellen van uitputting, achteruitgang stoppen en toewerken naar verbetering van de biodiversiteit. Dat doen we onder andere door natuurinclusief te boeren, natuurgebieden robuuster te maken, onze groene ruimte natuurlijk te onderhouden en door zorgvuldiger om te gaan met wat onze aarde aankan. **D66 wil dat in de Provincie geen schadelijke bestrijdingsmiddelen meer gebruikt worden door deze te vervangen voor milieu- en diervriendelijke alternatieven**. D66 wil landbouw die in balans is met natuur en biodiversiteit.

Onderzoek naar verwerking asbest

D66 wil dat de Provincie zich inspant om - in samenwerking met kennisinstellingen - het verwerken van asbest mogelijk te maken. Tot nu toe mag asbest alleen gestort worden als afval, en door het asbestdakenverbod moet in Overijssel vóór 2024 nog ongeveer 12 miljoen m² aan asbestdaken verwijderd worden. In Nederland gaat het om ongeveer 100 miljoen m², waardoor zonder circulaire oplossing een enorme afvalberg ontstaat.

Wonen en flexibel bouwen

Er zijn ongeveer 490.000 woningen in Overijssel. De schatting is dat er tot 2030 nog 40.000 woningen bijgebouwd moeten worden. Daarnaast zal vervangende bouw nodig zijn omdat corporaties oude voorraad hebben die niet meer past bij de vraag van de huurder. Sloop en nieuwbouw zijn dan ook noodzakelijk. In Overijssel willen we meer goede seniorenwoningen realiseren, dit onder andere om doorstroming op de woningmarkt te stimuleren en zo meer woningen beschikbaar te krijgen voor starters.

Er bestaat een toenemende behoefte aan meer flexibel bouwen en nieuwe bouwconcepten (kleiner en flexibeler). In stedelijke gebieden is een stijgende vraag naar middenhuur-woningen. De gemeenten zitten nu vast aan (klemmende) afspraken en het blijkt moeilijk meer flexibel in te spelen op lokale wensen en ambities van ontwikkelaars en gemeentebesturen. D66 wil dat de Provincie oog heeft voor deze wensen en gemeenten grotere beleidsvrijheid biedt om daarop in te spelen. Hierdoor kunnen we de lange wachttijd voor huurwoningen korter maken. **Gemeenten moeten de ruimte krijgen om, na regionale afstemming, voor specifieke doelgroepen** (jongeren, mensen met beperkingen, ouderen) **extra te kunnen bouwen**. Daarbij blijft zuinig gebruik van de groene ruimte voorop staan en dient de voorkeur aan inbreidingslocaties gegeven te worden.

Natuur en bouwen

Bij het realiseren van nieuwe woningen zijn gasloos en circulair de uitgangspunten. D66 voegt daar natuurinclusief en klimaatadaptief aan toe. In nieuwbouw kunnen bijvoorbeeld nestplaatsen voor vogels en vleermuizen worden ingebouwd. Voor zwaluwen zijn aparte gevelstenen beschikbaar. Groenvoorzieningen met kleurrijke bloemenweides en boomgaarden trekken dieren en insecten aan.

Verduurzamen woningbouw

De bestaande woningvoorraad moet verduurzaamd worden. **D66 wil dat de Provincie gemeenten ondersteunt om - via een wijkgerichte aanpak - eigenaren te helpen de eigen woning te verduurzamen**. We zetten in op energieneutraal bouwen. D66 wil belemmeringen voor corporaties die de bestaande woningvoorraad willen verduurzamen verminderen,

In Overijssel staan veel historische panden die zich moeilijk laten verduurzamen. Eigenaren hikken tegen de hoge kosten aan en bouwkundig is het niet eenvoudig. De provincie zou dan expertise beschikbaar moeten stellen aan gemeenten om inwoners en woningeigenaren te ondersteunen bij deze opgave.

De bevolkingssamenstelling wijzigt in Overijssel. Het aantal mensen van 65 jaar en ouder neemt toe. Een recente enquête van 'Lang zult u wonen' toont aan dat 66% van de inwoners van 65 jaar of ouder de eigen woning geschikt acht, ook als men ouder wordt. Er blijkt weinig inzet om eigen woningen levensbestendig te maken. Woningcorporaties dienen dus meer levensbestendige woningen te laten bouwen. Tijdelijke (zorg)woningen op het eigen erf, kleinere leefeenheden voor jongeren, *tiny houses* en duurzame verplaatsbare woningen bieden mogelijkheden. Ook moet in de vraag naar studentenwoningen in o.a. Zwolle en Enschede voortvarend worden voorzien.

Woonkeuken

Een van de manieren om versnelling gezamenlijk te realiseren is de inzet van de Woonkeuken. Dat is een platform waarbinnen alle partijen innovaties delen, mogelijkheden voor doorbraak / versnelling behandelen en experimenteerruimte tot stand kan komen binnen gemeenten. D66 wenst de Woonkeuken als platform te handhaven en resultaten te betrekken bij de gemeentelijke opgaven. De Provincie faciliteert deze werkwijze met kennis en ondersteunt financieel.

Goed wonen

D66 wil experimenten toestaan waarbij niet de woning, maar het *bieden van goed wonen* centraal staat. De harde scheiding tussen eigenaren en huurders moet doorbroken worden zodat er meer aangesloten kan worden op individuele behoeften gedurende de diverse levensfasen. D66 vraagt de Provincie daar de lobby en experimenteerruimte voor in te zetten.

Duurzame erven

D66 wil de ontwikkeling van nieuwe 'duurzame' erven mogelijk maken. In het huidige investeringsprogramma 'Vrijkomende agrarische bebouwing' is aandacht voor het verminderen / opruimen van leegstaande agrarische erven. **D66 ziet een kans om dergelijke erven, voor wonen voor alle generaties, in nieuwe buurtschappen mogelijk te maken.** Daarbij wordt zoveel mogelijk voorkomen dat de nieuwe erfbebouwing een groter beslag op de groene ruimte legt dan de opgeruimde agrarische bebouwing. Zo versterken we het landelijk gebied. Nieuwe vormen van energieopslag (buurtbatterijen) passen daar ook binnen. D66 wil dat de Provincie met initiatiefnemers de mogelijkheden verkent, belemmerende regels beperkt en dergelijke projecten faciliteert, in nauwe afstemming met de betreffende gemeente.

Waterschap

D66 steunt de waterschapspartij Water Natuurlijk. Deze partij staat voor:

- 'groen' want ze wil natuurvriendelijk en duurzaam waterbeheer,
- voor 'gezond' want ze staat voor betere waterkwaliteit,
- voor 'genieten' want ze staat voor het genieten van water en natuur.
- En voor 'gezamenlijk investeren' want ze staat voor innoveren en samenwerken met oog voor de natuur en de toekomst.

Dit zijn waarden die D66 Overijssel ondersteunt binnen het waterschap.

Lelystad Airport

D66 bepleit nadrukkelijk: eerst vaststelling van de Luchtvaartnota 2020-2050, dan herindeling van het luchtruim en pas dan opening Lelystad Airport. De (tijdelijke) lage routes boven Overijssel zijn voor D66 onacceptabel vanwege overlast voor onze inwoners, gezondheid en veiligheid. Bovendien is onduidelijk hoe lang die tijdelijkheid duurt. Weliswaar zegt de minister tot 2023, maar dat is niet afdwingbaar. D66 verstaat onder herindeling van het luchtruim een herindeling waarbij al het vliegverkeer van en naar Lelystad Airport substantieel hoger vliegt dan destijds is voorzien bij de vaststelling het Luchthavenbesluit Lelystad 2015.

De komende vier jaar gaat D66 voor:

- Het zo veel mogelijk verkleinen van de afstand tussen productie van voedsel en consument.
- Sterkere verbindingen tussen natuurgebieden en robuuste buffers daaromheen aanleggen. Samen met partners willen wij de Overijsselse natuur sterker maken en de biodiversiteit vergroten.
- Samen met partners minimaal een miljoen extra bomen planten in Overijssel om de natuur te versterken en in te spelen op klimaatverandering.
- Overijssel als proeftuin voor kringlooplandbouw.
- Voor de (diepe) ondergrond als uitgangspunt: Geen afval in de grond. Wel wil D66 de mogelijkheden voor waterstofopslag onderzoeken.
- Gemeenten meer ruimte bieden om flexibel in te spelen op lokale veranderende wensen en ambities op het gebied van wonen. D66 wil dat nieuwe woningen natuurinclusief en klimaatadaptief zijn. Hierbij kan de Provincie gemeenten ondersteunen bij hun duurzaamheidsopgaven via een wijkgerichte aanpak.
-

- Samen met gemeenten en woningcorporaties meer flexibele en levensbestendige woningen realiseren en waar *nodig* meer woningbouw, voor o.a. *studentenhuisvesting*.
- Een voorkeur voor inbreidingslocaties boven uitbreidingslocaties.
- De Woonkeuken als platform handhaven en resultaten breed verspreiden.
- Nieuwe 'duurzame' erven (buurtschappen) mogelijk maken.
- Het vergroten van het aantal 'Groene BOA's'.
- Het bij elkaar brengen van mens en natuur door projecten als de aanleg van 'tiny forests', het vergroenen van schoolpleinen en zorg en natuurprojecten;
- Ondernemers ruimte bieden voor een proeflocatie voor een Agro-park.
- Het uitbannen van het gebruik van schadelijke bestrijdingsmiddelen.
- In alle gemeenten maaibeheer natuurinclusief maken. D66 wil dat alle gemeenten zich hierbij aansluiten.
- Het ondersteunen van corporaties door - in afwachting van de toekenning van SDE-subsidies voor het verduurzamen van woningen - de gemeentelijke legeskosten via een provinciaal fonds (revolving) af te dekken.
- Eerst een Luchtvaartnota, dan herindeling van het luchtruim en pas dán opening van Lelystad Airport.

Hoofdstuk 4: Klimaatadaptatie en Energietransitie

D66 wil een integrale aanpak voor klimaatadaptatie en zet haar ambities stevig neer. We gaan voor een provinciaal klimaat- en energieakkoord met concrete doelstellingen en acties voor overheid en bedrijfsleven. D66 zet erop in om waar mogelijk de klimaatdoelen van Parijs te overtreffen – met als stip op de horizon een 100% CO₂-neutrale elektriciteitsvoorziening. Ook de transitie naar een circulaire economie is voor D66 belangrijk. Denk daarbij aan principes als ‘van afval naar grondstof’ en ‘de vervuiler betaalt’.

Klimaatadaptatie is de ontwikkeling waarbij de samenleving zich aanpast aan klimaatverandering en de effecten daarvan, om de (toekomstige) schade te beperken en de kansen die de klimaatverandering biedt te benutten.

Energietransitie is een beweging, zoals ook beschreven in het Klimaatakkoord van Parijs, om van fossiele brandstoffen naar volledig duurzame energiebronnen over te stappen zoals zonne-, en windenergie.

Inleiding

We ontkomen er niet aan. Het wordt natter, warmer, droger en de zeespiegel stijgt. Klimaatverandering is een voldongen feit en blijft - ondanks een aantal nieuwe kansen - een enorme uitdaging die wij als mensheid moeten oplossen. Het raakt ons allemaal, bedreigt het huidige welzijn en de welvaart van iedereen en vraagt actie van iedereen.

Klimaatverandering

Steeds heviger regenval en minder groen in de steden: we zien steeds vaker tunnels en hele woonwijken onder water lopen. Ook kunnen vitale en kwetsbare functies zoals drinkwatervoorziening, internet en elektriciteit uitvallen. Is bij extreme regenval het ziekenhuis nog wel bereikbaar en is er wel elektriciteit om de nodige zorg te leveren? De gevolgen voor onze gezondheid en de natuur zijn groot, diverse flora- en faunasoorten verdwijnen of meer exotische soorten nemen hun plaats in. Klimaatverandering is niet gemakkelijk te keren, maar we hebben wel een keus in het beperken van de gevolgen ervan.

Tegelijk zijn er echter ook kansen voor nieuwe landbouw en toerisme. Ook in de woningbouw liggen nieuwe mogelijkheden. In steden worden steeds vaker natuurlijke waterbergingen als oplossing voor wateroverlast aangelegd en wonen aan water is daardoor flink in opkomst. D66 wil dat deze kansen onderzocht en gepakt worden.

Klimaatadaptatie

D66 wil dat Overijssel uiterlijk in 2050 volledig klimaatadaptief is. De Provincie zal, samen met gemeenten en waterschappen, flink moeten sturen op aanpassingen – en bij herinrichting - in het stedelijk gebied, zoals het mogelijk maken van waterstromen en wateropvang in bebouwde gebieden. Zo wordt een natuurlijke verkoeling van stedelijk gebied en een oplossing voor hevige regenval geboden. De Provincie moet erop toezien dat gemeenten meer groen in stedelijke gebieden realiseren en hier eisen aan stellen. En door op (grootschalige) bedrijventerreinen compacter te bouwen, groene maatregelen te nemen en energieopwekking te stimuleren kan veel winst behaald worden. Zo moet de Provincie inzetten op het halen van de ambities uit de Klimaatadaptatie-agenda. In deze agenda staan maatregelen om het Overijsselse landschap te beschermen tegen weerextremen.

Het uitgangspunt is dat elk gebieds-, bestemmings- en bouwbesluit wordt getoetst aan eisen voor klimaatadaptatie. Binnen de provinciegrenzen liggen verschillende cruciale knooppunten voor infrastructuur van onze water en elektriciteitsvoorziening, maar ook wegen en waterwegen. **De provincie moet, waar dit nog niet is gedaan, in kaart brengen waar cruciale infrastructuur beschermd moet worden tegen de gevolgen van klimaatverandering.**

Gezamenlijke en integrale aanpak

Nieuw provinciaal beleid komt in onze visie langs drie bewegingen tot stand:

1. **Klimaat is van ons allemaal.** Voor goed beleid is een integrale aanpak vereist. Overheden, maatschappelijke partners, bedrijven en particulieren dienen samen concrete oplossingen te bedenken en hiernaar te handelen. Een klimaatadaptatieplan kan als basis dienen, waarbij provincie, waterschap, betrokken partners en inwoners afspraken maken en doelen stellen, afgestemd op regionale gebieden.
2. **Rol van de Rijksoverheid.** Het Rijk formuleert ambities en stelt op provinciaal niveau middelen beschikbaar. Daarnaast kan de Rijksoverheid regionale en provinciale bewustwordingscampagnes initiëren en financieren.
3. **Provincie-overstijgende ambities.** Op landelijk en internationaal niveau worden afspraken gemaakt en (klimaat)akkoorden gesloten die effect hebben op klimaatadaptatie. De Provincie zal deze ambities en samenwerkingen in integraal beleid om moeten zetten en daarbij grensoverschrijdend moeten denken en handelen.

D66 wil dat de Provincie – samen met alle gemeenten en waterschappen – blijft inzetten op de invulling en uitvoering van het regionaal adaptatieplan (RAP) voor klimaatcrises. Hierin moeten zij voorbereid zijn op scenario's bij klimaatgerelateerde problematiek (langdurige droogte, extreme hitte en overstromingen). Daarom voeren alle overheden een stresstest uit. De Provincie moet blijven investeren in kenniscentra zoals de Climate Campus in Zwolle en als verbinder een brede rol spelen. D66 wil dat de Provincie blijft meedenken en meewerken aan succesvolle projecten zoals 'Ruimte voor de rivier'. **D66 wil dat beleid rondom klimaatadaptatie, net zoals de problematiek zelf, niet gebonden is aan de provinciegrenzen.** De samenwerking met de aangrenzende provincies, gemeenten, waterschappen en het buitenland moet actief gezocht worden.

Klimaatdoelstellingen en energietransitie

D66 wil werken naar een 100% CO₂ -neutrale elektriciteitsvoorziening. Daarbij zetten we in op een brede energiemix en sluiten dus geen enkele vorm uit. D66 zet in op het minimaal behalen van de klimaatdoelstellingen van Parijs: 95% minder CO₂ in 2050 en 49-55% minder CO₂ in 2030. De Provincie speelt hierin een belangrijke rol. **D66 wil de ambities en doelstellingen vastleggen in regionale energietransitieplannen die samen met gemeenten, netbeheerders, maatschappelijke organisaties en inwoners (coöperaties) tot stand komen.** Om doelen voor het aardgasvrij maken van de bebouwde omgeving te halen wil D66 dat de Provincie gemeenten ondersteunt om warmteplannen te maken. Daarnaast pleit D66 ervoor om grootverbruikers, mkb en particulieren te helpen om energie te besparen en duurzame energiebronnen te vinden en te delen. De Alliantie Nieuwe Energie, een unieke samenwerking tussen bedrijfsleven, woningcorporaties, natuur- en milieuorganisaties, gemeenten, waterschappen en kennisinstellingen is een waardevol initiatief.

Inwonersparticipatie

Naast commerciële en educatieve initiatieven, is er in Overijssel een toenemend aantal inwonersinitiatieven zoals wijk- en buurtinitiatieven voor wind- en zonne-energie via coöperatieve verbanden. D66 juicht deze vorm van inwonersparticipatie en mede-eigenaarschap - zoals al succesvol in o.a. Hellendoorn, Deventer, Wierden, Dalfsen en Borne - van harte toe. De provincie moet deze ontwikkelingen stimuleren en faciliteren. Met menskracht, aanjaagsubsidie en financiering uit energiefondsen. Naast windinitiatieven op eigen bodem, **wil D66 dat de Provincie in blijft zetten op grensoverschrijdende initiatieven, met buurprovincies en ook buiten de eigen landsgrenzen.**

Samenwerken in innovaties

D66 vindt dat onderwijs en bedrijfsleven met een goede samenwerking tot slimme innovaties en oplossingen voor de energietransitie en klimaatadaptatie kunnen komen. Oplossingen die bijdragen aan het halen van onze ambities.

Asbest eraf, zon erop

D66 is positief over de 'asbest eraf, zon erop'-regeling die de afgelopen jaren heeft gezorgd voor meer zonnepanelen op grote daken. Het is nu tijd om de regeling ook voor kleinere bedrijven en particulieren beschikbaar te maken als zij financieel niet in staat zijn een asbestdak te verwijderen. Overijssel loopt in Nederland voorop in de verwijdering van asbestdaken. Maar **de opgave is groot en de urgentie moet bij alle betrokkenen omhoog. Daarom wil D66 de zogenoemde 'versnellingsaanpak' voortzetten.**

Toekomstgerichte erven

D66 wil dat de Provincie boeren stimuleert en ondersteunt bij het toekomstbestendig maken van hun erven. De provincie werkt zo aan behoud van een mooi landschap en aan een goede aansluiting van energieopwekking met het netwerk. Naast zonnepanelen op daken is er natuurlijk ook ruimte voor zonneweides. Echter, D66 vindt dat we dit via dubbelgebruik (bijvoorbeeld schapen of kippen onder zonnepanelen) moeten doen met oog voor de natuur en biodiversiteit, met een duidelijke periode van maximaal 25 jaar en bij voorkeur in combinatie met andere energiebronnen. Zo zet D66 in op een integrale aanpak voor het verduurzamen van landbouw en mogelijke herbestemming voor vrijkomende agrarische bebouwing.

Wet- en regelgeving

Wetgeving of Rijksbeleid vertragen soms een voorspoedige energietransitie. Zo is er bijvoorbeeld een vereiste dat 70% van de bewoners toestemming moet geven voordat een woningcorporatie woningen energieneutraal mag maken. **D66 wil energieneutraal (ver)bouwen stimuleren en vindt dat de Provincie actief een lobby moet starten in Den Haag om hinderende regels te wijzigen.**

Natuurgebieden

D66 steunt het verbod op plaatsing van windmolens in natuurgebieden. Wij willen juist inzetten op ruimere bufferzones rondom deze natuurgebieden. Door deze bufferzones, waaronder de landsgrens, wel te benutten, creëren we ruimte voor nieuwe energie en versterken we gelijktijdig de natuur.

Hernieuwbare energie

D66 wil in beleid en ondersteuning extra ruimte voor onderzoek naar de optimalisatie van de inzet van minder gebruikelijke vormen van hernieuwbare energie. In de brede energiemix die D66 wil hanteren voor het halen van de doelstellingen voor de energietransitie is geen ruimte voor thorium- of kernenergie.

Waterstof

D66 vindt dat de kansen van waterstof als energiedrager verder en concreter moeten worden ontwikkeld. Voor diverse vormen van mobiliteit wil D66 binnen een straal van elke 100 km een waterstoftankstation. **Om waterstof breed beschikbaar te maken staat D66 open voor opslag van waterstof en onder voorwaarden eventueel in de (diepe) ondergrond. We sluiten tegelijk opslag voor afval en CO₂ in de diepe ondergrond uit.**

Grootschalige energieopwekking

Samen met energiebedrijven, grote gebruikers en andere overheden moet de Provincie de leiding nemen om energiedistributie en -transportnetwerken gereed te maken voor grootschalige energieopwekking door particulieren en bedrijven. Opslag maakt hier een belangrijk deel van uit. De Provincie moet hiervoor zo snel mogelijk een energieatlas maken. In deze atlas wordt de energievraag van gebouwen, wijken en industrieterreinen in kaart gebracht en uitgelegd hoe deze stapsgewijs duurzaam in wordt gevuld. Ook dient hierin omschreven te worden hoe landelijke doelstellingen ten minste worden gehaald. De Provincie moet hierin een aanjagende en controlerende taak hebben.

Drinkwater

Samen met Vitens en de waterschappen moet de Provincie zorgen dat de (drink)watervoorzieningen op peil blijven en bodem- en grondwater beschermd wordt. D66 wil dat de Provincie en de waterschappen meer directe invloed krijgen op de waterstand in natuur- en landbouwgebieden. De Provincie moet zich ook als aandeelhouder van waterleidingbedrijven actief bemoeien met beleid rondom de drinkwatervoorziening.

Rivieren

Om het landschap adequaat te beschermen wil D66 water uit rivieren gebruiken voor het bestrijden van droogte. Zo kunnen we de doelen behalen uit het Deltafonds en HWBP (hoogwater beschermingsplan). Dijkversterkingsprojecten bieden hiervoor een uitstekende gelegenheid.

Afvalloze samenleving

De provincie heeft een grote en belangrijke rol in het verduurzamen en stimuleren van de regionale economie. Een toekomstbestendige economie is schoon, energieneutraal, gefundeerd op de kansen die circulariteit biedt en volledig in lijn met de zeventien uitgangspunten van de 'Sustainable Development Goals' van de Verenigde Naties. Het steeds gebruiken van nieuwe grondstoffen put de aarde uit. Het verwerken van afval kost geld en energie. **D66 wil dat al het afval gezien gaat worden als grondstof, bijvoorbeeld voor recycling of het opwekken van energie. Onze ambitie is: Overijssel vanaf 2030 een afvalloze samenleving.** Het uitgangspunt is dat er zo min mogelijk wordt onttrokken aan de natuur en circulaire processen zo veel mogelijk de standaard worden in productieketens. Een duurzame toekomst vereist een circulaire economie. Provincies hebben in het bijzonder een rol om te zorgen dat de transitie gaat plaatsvinden. Om te beginnen door zelf het goede voorbeeld te geven en de transitie met duidelijke regels en gerichte stimulering te ondersteunen. Maar de Provincie kan dat natuurlijk niet alleen. **D66 wil dat de Provincie jaarlijks een Circulair Award uitreikt aan het meest circulaire bedrijf van Overijssel.**

Versterken lokale economie en duurzame groei

Duurzame groei wordt het beste aangejaagd en ondersteund in stad en regio, gefaciliteerd door landelijke kaders en beleid. In stad en regio bevinden zich immers de netwerken van bedrijven, universiteiten en scholen. Daar kan innovatie worden gestimuleerd en ontstaan economische clusters. Regio's krijgen de ruimte en nemen het voortouw. Het economisch beleid van de Provincie moet gericht zijn op het versterken van de lokale economische kracht en specialisatie, met als doelen:

- het opschalen van de bedrijvigheid;
- meer van belang te zijn voor regio (o.a. werkgelegenheid);
- regionale 'hotspots' - waar teams van overheden, bedrijven en wetenschap samenwerken – te verbinden.

De Provincie kan meer doen om het (aanbod van) onderwijs in lijn te brengen met de economische structuur. Daarnaast vindt D66 dat de Provincie gemeenten moet stimuleren om hun economisch beleid vanuit regioperspectief te ontwikkelen: economische samenwerking overstijgt gemeentegrenzen. Er is sprake van een zekere 'energiermoede'. Het is zaak dat per gemeente en per huishouden onderzocht wordt wat nog meer gedaan kan worden, welke financiële middelen hiervoor nodig zijn en hoe dit te realiseren is. Op wijkniveau kunnen hierover gesprekken worden gevoerd. Het bewustzijn dat verandering nodig is groeit in de samenleving. Daarom is het van belang dat we hierop aansluiten. Financiering is nog te vaak een remmende factor.

Groen inkopen

De Provincie moet innovatief zijn in het onderhoud van wegen en waterwegen en volledig circulair en groen inkopen, ook bij grote projecten. Daarnaast dient de Provincie samenwerking te stimuleren tussen bedrijven in de grondstoffenketen. Ondernemers en gemeenten die bedrijfsterreinen volgens de principes van circulaire economie laten werken, moeten worden beloond. Ook bewoners kunnen we stimuleren om circulariteit te betrekken in hun keuzes, door afvalscheiding makkelijker en aantrekkelijker te maken.

Bewustwording

D66 gaat uit van de eigen kracht van de inwoners van Overijssel. Door deel te nemen en bij te dragen aan landelijke bewustwordingscampagnes omtrent klimaatverandering en -adaptatie **wil D66 de inwoners wijzen op de kansen die inwoners zelf kunnen pakken en hen indien nodig daarbij financieel ondersteunen**. Voorbeelden zijn het aanbrenge van natuurlijke afwatering, groen aan gevelplaten, groene daken en meer groen in tuinen.

De komende vier jaar gaat D66 voor:

- Iedereen in Overijssel heeft recht op een leefomgeving die voldoende beschermd is tegen negatieve invloeden van klimaatverandering.
- Het in kaart brengen van vitale en kwetsbare infrastructuur in Overijssel. Provincie, gemeenten en waterschappen moeten voor 2020 een Klimaatadaptatie-stresstest uitvoeren. De uitkomsten moeten vergelijkbaar zijn en leiden tot een uitvoeringsagenda met verbeteringen.
- Klimaatadaptatie als concreet thema in de Omgevingsvisies van provincie, gemeenten en waterschappen.
- Een Overijssels label dat inzicht geeft in de klimaatadaptatie-situatie van elke wijk in de provincie.
-

- De ontwikkeling van een bewustwordingscampagne voor klimaatverandering en klimaatadaptatie: wat kan de inwoner zelf doen?
- Daar waar mogelijk bevordert de Provincie Overijssel plaatsing van windmolens op industrieterreinen.
- Het stimuleren en financieren van klimaatbestendig en 'waterrobuust' bouwen in Overijssel (zoals meer water en groen in de bebouwde omgeving en hergebruik van regenwater);
- Standaard toetsen aan-en opnemen van klimaatadaptatie in omgevingsbeleid, gebieds-, bestemmings- en bouwbesluiten;
- Nauwe samenwerking op dit thema met Overijssels Landschap, Natuurmonumenten, Natuur en Milieuorganisatie Overijssel, Staatsbosbeheer en particuliere grondeigenaren.
- Het realiseren en mogelijk versnellen van de klimaatdoelstellingen van Parijs.
- Een afvalloze samenleving, waarin afval gebruikt kan worden als grondstof, en een 100% CO₂-neutrale elektriciteitsvoorziening in 2035.
- Het ondersteunen van bedrijven, corporaties en inwoners in de ontwikkeling van duurzame initiatieven. Waar nodig zet D66 zich in om remmende wet- en regelgeving aan te passen.
- Proactieve hulp voor gemeenten, bedrijven én inwoners bij het (door)ontwikkelen en realiseren van initiatieven voor nieuwe energie. Daarbij sluiten wij geen enkele vorm voor nieuwe energie uit, behalve energieopwekking via kern- en thoriumcentrales.
- Het versneld aanpakken van de sanering van asbestdaken en samenwerken met kennisinstellingen om asbest duurzaam te kunnen verwerken.
- Waterstoftankstations bereikbaar binnen een straal van 100 kilometer.

Hoofdstuk 5: Mobiliteit

Op het gebied van mobiliteit staan we voor grote veranderingen wat betreft de inrichting en het benutten van onze ruimte en infrastructuur. De energietransitie, technologie rond autonoom rijden, veiligheidsmarges op het spoor, de bouw van honderdduizenden woningen in de komende decennia, nieuwe toetreders op de mobiliteitsmarkt; het gaat allemaal zorgen voor de noodzaak om onze mobiliteit op een andere schaal en van een andere inrichting en benutting te voorzien. Hierbij moet worden uitgegaan van de mobiliteitsbehoefte van de reiziger. En waarbij de Provincie staat voor de borging van het publiek belang.

Inleiding

De provincie Overijssel moet blijven inzetten op een goede bereikbaarheid tussen steden, dorpen, kernen en het landelijk gebied. Ook in de kleine plaatsen is een goede bereikbaarheid (met ov) essentieel om de dorpen leefbaar te houden en de maatschappelijke cohesie te versterken. Hierbij is het uitgangspunt dat we trots mogen zijn op het eigen karakter van onze dorpen en steden en dat dat behouden moet blijven.

Bereikbaarheid

D66 vindt dat bereikbaarheid cruciaal is voor iedereen. We zorgen voor goede ontsluiting van de plaatsen waar mensen wonen en werken, ook met openbaar vervoer. D66 kiest daarbij voor een regionale aanpak en een slimme mix van wegen, water, spoor, lightrail, fiets en andere, nieuwe vervoersvormen. Daarbij hebben we ook aandacht voor grensoverschrijdend vervoer: met Duitsland moeten we werken aan goede mobiliteit in de grensregio's. Regionale ov-lijnen zijn zeer waardevol voor de bereikbaarheid en de Europese integratie van grensregio's.

Schone vervoersmiddelen

Naast duurzame energie, duurzame landbouw en circulaire economie, is duurzame mobiliteit voor D66 een belangrijke bouwsteen. Onze mobiliteit neemt toe met onze welvaart, maar we willen wel dat die mobiliteit schoon is, zoals de fiets, elektrisch (openbaar) vervoer en elektrische auto's en scooters. **D66 wil dat de Provincie blijft investeren in een hoogwaardige fietsinfrastructuur (zoals fietssnelwegen), openbaar vervoer en goede bereikbaarheid.** Om dit zo schoon mogelijk vorm te geven dient de Provincie samen met gemeenten te werken aan de aanleg van snellaadstations en waterstofstations. Voor waterstofstations hanteert D66 als ambitie dat er binnen een cirkel van 100km een waterstofstation dient te zijn. Daarnaast zet de Provincie in op een groter aantal laadpalen. Uitgangspunt hierbij is dat deze spreiding voldoende dekkend is voor zowel stedelijk als landelijk gebied. Het ov rijdt op groene stroom of waterstof en is in de toekomst emissievrij. Vanaf 2020 zijn de stadsbussen emissievrij en in 2025 ook de regionale lijnen emissievrij. Ook moet de binnenvaart worden verduurzaamd, bijvoorbeeld door het stimuleren van walstroom en door goede afspraken te maken over ontgassing.

Geluidoverlast en uitstoot

Daarnaast kan de Provincie schoner rijden nog meer bevorderen. **D66 wil de uitstoot van stikstof en fijnstof verder verminderen door vervoersbedrijven te stimuleren zo schoon mogelijk te rijden.** Bij weginrichting en infrastructuur dient de luchtkwaliteit als belangrijke factor bij de besluitvorming meegenomen te worden.

D66 hanteert als uitgangspunt de WHO-normen voor schone lucht. De uitstoot van fijnstof komt voornamelijk door de gebruiker zelf (middels banden en remmen). De Provincie kan echter wel stimuleren dat deze auto's zo min mogelijk uitstoten door het bevorderen van groene golfzones, door de cyclus van verkeerslichten aan elkaar te koppelen en aan te passen aan de gemiddelde rijnsnelheid.

Ook dient de Provincie geluidsoverlast door auto's te verminderen. **D66 kiest voor investeren in een vermindering van de geluidsoverlast van wegen die door of langs woonkernen gaan.**

D66 zet in op meer 60 km/u zones in plaats van 80 km/u, maar kiest ook voor geluiddempend asfalt, bosschages of geluidsschermen. D66 vindt het van belang dat er bij het plaatsen van geluidsschermen altijd wordt gekeken naar een goede inpassing hiervan in het landschap. De schermen mogen niet onevenredig ingrijpen in het zicht op onze prachtige natuurgebieden of de lokale en regionale bedrijven.

Fietsinfrastructuur

Voor D66 blijft de fiets het startpunt in het denken over mobiliteit. Een vervoersmiddel dat niet alleen goed is voor het milieu, maar ook voor een gezond lichaam. De fiets is namelijk een essentieel onderdeel van een gezonde levensstijl. Zeker voor woon-werkverkeer over de kortere afstanden (+/- tot 25 km) is de (elektrische) fiets een uitstekend vervoersmiddel. Zo worden de N- en snelwegen ontlast, zodat daar minder files ontstaan. Van deze mogelijkheid wordt - naar de mening van D66 - echter nog te weinig gebruik gemaakt. D66 streeft dan ook naar een hoogwaardige fietsinfrastructuur door heel Overijssel.

Dankzij D66 is er de afgelopen Statenperiode veel meer aandacht gekomen voor fietsinfrastructuur. Door D66 is een 'koersdocument fiets' opgesteld. We zien kansen om deze visie nog verder te versterken en aan te scherpen. In dit document is 4500 km aan (mogelijke) fietspaden geïnventariseerd om te versterken. De Provincie selecteerde daarbij 1100 km als prioriteit. Wat D66 betreft wordt snel werk gemaakt van het versterken van deze 1100 kilometer, maar kan er ook nog een schepje bovenop (minstens 1500 km). De verbindingen Zwolle-Ommen en Zwolle-Hellendoorn hebben daarbij prioriteit. D66 ziet graag dat er bij deze investeringen voor fietsinfrastructuur aandacht is voor duurzaamheid. **Daarom vindt D66 dat Overijssel een experiment met fietszonnepaden moet opzetten.** Dit zijn wegen die niet gemaakt zijn van asfalt, maar van zonnepanelen. Zo wekken we met zijn allen duurzame energie op wanneer we de weg op gaan.

Wandelnetwerk

Omdat wandelen door de aard van de activiteit zorgt voor een diep doorleefde landschapservaring is dit in het bijzonder van belang voor behoud van draagvlak voor natuur en landschap. Wandelen (en fietsen) is een goede manier om kennis te maken met de kwaliteit van het (cultuur)landschap. Zorgvuldig gekozen routes en wandelnetwerken vergroten de beleefbaarheid en waardering van natuur en landschap. Daarom borgt D66 het hoogwaardige, provincie-dekkende en publieke wandelnetwerk voor de lange termijn met aandacht voor het voorkomen en tegengaan van de barrièrewerking van wegen en spoorlijnen.

Verkeersveiligheid

Bij de aanleg van fiets(snel)wegen dient ook aandacht te zijn voor verkeersveiligheid. Op het fietspad ontmoeten recreatieve fietsers, sportieve fietsers en forenzen op een (elektrische) fiets elkaar. Dit maakt fietsers kwetsbaar. Bij het versterken van de fietsinfrastructuur dient er aandacht te komen voor verbreding. Daarnaast houdt verkeersveiligheid ook voldoende straatverlichting in voor in de avond en de nacht. **D66 zet hierbij in op duurzame (led) en slimme straatverlichting.**

Stalling

Wanneer we meer mensen aan het fietsen krijgen is het ook van belang dat zij hun fietsen voldoende kunnen stallen. **D66 wil dat de Provincie samen met het Rijk investeert in hoogwaardige fietsenstallingen rond stations en langs belangrijke knooppunten.** Daarnaast wil D66 dat bij elk station in Overijssel 24 uur per dag, 7 dagen per week ov-fietsen te verkrijgen zijn. Hiervoor dient de Provincie te lobbyen bij NS, en desnoods financieel te ondersteunen.

Openbaar vervoer per trein

De provincie Overijssel moet een integraal 'Spoorplan Oost-Nederland' ontwikkelen voor verbetering van het spoorvervoer. In die visie wordt uitgezocht welke dienstregeling het beste aan de toekomstige vervoersbehoefte voldoet. Verder bevat het plan de investeringen in infrastructuur die nodig zijn om de gewenste dienstregeling mogelijk te maken. Het omvat zowel de regionale lijnen waarvoor de concessies door de provincies worden uitgegeven, als de verbindingen met de rest van het land. Ook worden bestaande en nieuwe spoorwensen opgenomen, zoals het openen van nieuwe stations, extra treindiensten en het verbeteren van de infrastructuur. Zo werken we toe naar een sterk ov-netwerk in Overijssel.

D66 wil dat in de driehoek tussen Deventer en Zwolle, tussen Zwolle en Enschede en tussen Enschede en Deventer elk kwartier een trein vertrekt. Om dit te realiseren heeft de verdubbeling van het spoor tussen Zwolle en Almelo en tussen Deventer en Olst prioriteit. Hierbij kan de Provincie creatieve financiële constructies inzetten om de verdubbeling van het spoor sneller te realiseren.

D66 wil goede treinverbindingen naar Duitsland. De internationale trein naar Berlijn moet de stops in Deventer en Hengelo behouden, vanwege de goede spoorinfrastructuur rondom deze twee steden (aansluiting met het noorden en zuiden). Ook wil D66 dat de intercity tussen Zwolle en Enschede wordt doorgetrokken richting Munster.

Daarnaast wil D66 dat de Provincie (eventueel in samenwerking met andere provincies) lobbyt voor een bereikbaarder Overijssel in de avond en de nacht. Om de leefbaarheid in de Provincie op peil te houden en de Randstad bereikbaar te houden, is het van belang dat inwoners zich nog tot 's avonds laat kunnen verplaatsen. **D66 wil dat de treinen op de trajecten Den Haag/Schiphol – Deventer – Enschede langer doorrijden doordeweeks.** Doelstelling hierbij is dat tot twaalf uur 's nachts ingestapt kan worden om nog thuis te komen. Daarnaast zet D66 in op nachttreinen in het weekend. Ook hier vindt D66 dat de Provincie creatieve financiële constructies moet kunnen inzetten om deze doelstelling te realiseren.

D66 zet ook in op overleg tussen de noordelijke provincies over de bereikbaarheid per spoor van het noorden. Problemen bij het spoor rondom Meppel maken dat de verbinding met het noorden van Nederland wegvalt. Met de verschillende provincies dient bekeken te worden hoe dit knelpunt aangepakt moet worden.

Openbaar vervoer per bus

Het huidige concept van busvervoer past niet meer binnen de ontwikkelingen op mobiliteitsgebied. We moeten mobiliteit veel meer gaan zien in het principe van 'mobility as a service'. **D66 wil dat busmaatschappijen de mogelijkheid krijgen om flexibel in te spelen op de vraag van de klant.** We moeten onze denkrichting over busvervoer verschuiven van aanbod- naar vraaggericht. Dit betekent dat we bussen niet meer verplichten om lijndiensten te rijden (aanbodgericht), maar dat bussen mogen experimenteren met vraaggericht rijden (bussen op aanvraag of afroep). Ook hier houdt D66 als ambitie aan dat wanneer er in de Randstad om twaalf uur 's nachts ingestapt wordt, men nog veilig thuis moet kunnen komen. In de praktijk betekent dit dat ov-aanbieders ervoor moeten kunnen kiezen om lijndiensten aan te bieden na twaalf uur, maar dat zij ook vervoer kunnen regelen wanneer de klant daarom vraagt.

Vervoer per auto

Op het gebied van mobiliteit over de autoweg zijn er voor D66 twee belangrijke knelpunten die moeten worden aangepakt. De verbreding van de N35 tussen Zwolle en Almelo is er hier een van. Op dit moment is er nog sprake van een grotendeels tweebaansweg. Het verkeer stroomt niet goed door en er gebeuren relatief veel ongelukken. **De verkeersveiligheid van, de doorstroming van en de leefbaarheid nabij de N35 dienen te worden verbeterd, waaronder het opheffen van het knelpunt in Mariënheem.** Wij blijven hiervoor lobbyen in Den Haag.

Daarnaast fungeert de A1 als slagader tussen Berlijn en Amsterdam. Het aantal files op deze snelweg is echter te groot waardoor de doorstroom maar moeizaam verloopt. D66 dringt aan op versnelling van de verbreding van de A1. **Bij de verbreding van de A1 zet D66 in op een transformatie van de A1 naar een duurzame corridor.** D66 wil dat we deze belangrijke corridor gaan gebruiken voor het opwekken van duurzame energie. Denk hierbij aan zonnepanelen als scherm langs de snelweg en windenergie langs op- en afritten. Door goede afstemming met de omgeving en maatschappelijke partners, maken we van de A1 een door de omgeving gedragen icoonproject. **Om auto's zo veel mogelijk uit onze prachtige binnensteden te houden zet D66 in op meer P&R's aan de rand van steden en dichtbij (trein)stations.**

Verkeersveiligheid

D66 vindt dat de verkeersveiligheid op provinciale wegen snel beter moet worden; hier vinden de meeste (dodelijke) ongelukken plaats. Alleen een combinatie van goede infrastructuur, veilige voertuigen en goed gedrag helpt het aantal doden, gewonden en schadegevallen terug te dringen. Het verkeersveiligheidsmanifest van 2017 biedt handvaten voor de Provincie om samen met Rijk, gemeenten en waterschappen te werken. Voor D66 hebben de N36 en de N50 prioriteit, gezien het aantal verkeersongelukken. De provincie onderneemt op dit moment stappen om de N50 veiliger te maken. D66 zal deze inzet kritisch volgen en waar nodig aanscherpen of bijsturen.

Vraaggericht vervoer en lokale initiatieven

D66 heeft de blik altijd gericht op de toekomst. Zo zien wij goede innovatieve alternatieven voor het huidige autogebruik, zoals slim en klantvriendelijk openbaar vervoer. *Mobility as a Service*, vraaggericht vervoer van deur tot deur, hoort hierbij. Zodra de technologie van de zelfrijdende auto veilig is, kan deze snel worden uitgerold. Maar daar moet de infrastructuur klaar voor zijn. De Provincie moet daarop inspelen door ruimte te maken voor de mobiliteitstransitie, zoals het faciliteren van experimenten met slimme mobiliteit en het bieden van meer ruimte voor vraaggerichte concepten. Denk hierbij aan 'auto op afroep'-systemen als alternatief voor busvervoer in het landelijke gebieden. **D66 vindt dat binnen het bestaande budget voor openbaar vervoer 5% vrijgemaakt moet worden om lokale initiatieven te stimuleren die de 'stille plekken' bereikbaar houden.**

Goederenvervoer over de weg

D66 blijft inzetten op het terugdringen van het aantal vrachtwagens dat onnodig leeg (terug) rijdt. We focussen op overslagplaatsen buiten de steden, zodat het mogelijk is om goederen gebundeld de stad binnen te brengen. Zo bevorderen we de leefbaarheid in de stad en verbeteren de luchtkwaliteit. **D66 wil dat er in 2025 sprake is van een 'zero-emissie bevoorrading' van de binnensteden in 2025.** Voor veilig goederenvervoer over de autosnelweg is het voor D66 van belang dat de Provincie werk maakt van hoogwaardige rustplekken.

Goederenvervoer over water

Met de IJssel heeft Overijssel daarnaast een mogelijkheid om goederenvervoer over wegen te ontlasten en naar het water te verplaatsen. De afgelopen jaren heeft de Provincie hier al op ingezet. We geven bedrijventerreinen aan vaarwater de ruimte voor op- en overslag. Daarnaast zorgen we ervoor dat het goederenvervoer over water zo schoon mogelijk is. De afgelopen jaren is er bijvoorbeeld in Deventer al gewerkt aan de walstroomvoorzieningen, zodat schepen hun motoren niet hoeven laten draaien. D66 zet daarnaast in op een project met een waterstofboot tussen Zwolle en Deventer. Op deze manier geven we de recreatiemogelijkheden in beide gebieden een boost. Daarnaast kan een dergelijke waterstofboot goederen en mensen verplaatsen, zodat de reguliere autowegen ontlast worden.

Goederenvervoer over spoor

D66 signaleert een toename in het goederenvervoer over het spoor. Dit kan in de toekomst leiden tot capaciteitsvraagstukken, die doen besluiten tot extra maatregelen om het goederenvervoer per spoor in goede banen te leiden. **D66 is van mening dat het huidige spoornetwerk niet geschikt is voor nog meer goederenvervoer.** Wanneer er in de toekomst capaciteit bij moet, vindt D66 dat dit over aparte goederenpaden dient plaats te vinden.

De komende vier jaar gaat D66 voor:

- De meest duurzame vorm van mobiliteit over weg, spoor en water.
- Een provincie die investeert in een betere fietsinfrastructuur met meer fietssnelwegen.
- Aandacht voor grensoverschrijdend vervoer.
- Inzet op meer verkeersveiligheid.
- Minder geluidsoverlast en minder uitstoot.
- Ruimte voor lokale initiatieven (platformeconomie).
- Ontlasten van het goederenvervoer over de weg.
- Goederenvervoer dat zoveel mogelijk naar het water verplaatst wordt.

Hoofdstuk 6: Cultuur en sport

D66 vindt dat cultuur van intrinsieke waarde is. De overheid stimuleert kunst en cultuur omdat het mooi is en omdat het mensen aan het denken zet. Cultuur is de smeermolie in de samenleving. Maar de Provincie versterkt de culturele infrastructuur ook omdat dit het vestigingsklimaat verbetert. Het is aangetoond dat mensen graag in een regio komen wonen en werken waar veel culturele voorzieningen zijn. Overijssel heeft een rijke cultuur om te koesteren en te delen, en voldoende creatief talent om die verder te verrijken.

Sport is essentieel voor onze gezondheid. Daarom wil D66 investeren in accommodaties en sportprogramma's.

Cultuurparticipatie

Je kunt van cultuur genieten, maar we moeten niet vergeten dat cultuur vaak ook een kwestie is van doen. Samen of alleen cultuur maken geeft kleur aan de samenleving. **D66 wil kleinschalige cultuurinitiatieven ruimte blijven geven.** Cultuur is iets van en voor alle inwoners! D66 wil daarom een goede balans tussen lokale en bovenlokale cultuur. Een regionale schouwburg is belangrijk, maar een lokaal harmonieorkest met veel leden is ook van grote invloed op de cultuurbeleving van de inwoners. De overheid stuurt overigens niet op de inhoud van de cultuur.

Samenwerking in Cultuurregio's

Onze steden moeten een smeltkroes van culturele en publieke voorzieningen zijn. Het is daarbij zaak dat de Provincie echte keuzes maakt. Wat is de kern voor een sterk cultureel klimaat en hoe kunnen we dat helpen vormgeven? Om bruisende en goed verbonden culturele hotspots mogelijk te maken, richt D66 zich in eerste instantie op de stedelijke regio's. Daarbij hoort ook een goede bereikbaarheid voor bezoekers – om er te komen, en ook om weer thuis te komen na bijvoorbeeld een concert.

Overijssel voert haar culturele wettelijke taken ruimhartig uit. Juist omdat dit ook bijdraagt aan een betere samenleving en economie. Dat doet Overijssel niet alleen, maar in samenspraak met de gemeenten. Overijssel stimuleert dat gemeenten samen aan een regionaal cultuurbeleid werken. Een concreet voorbeeld is de steun van Overijssel aan het Orkest van het Oosten als een van de pijlers van een sterke culturele sector. Een ander voorbeeld: de stedelijke cultuurregio's die nu in opdracht van het Rijk ontstaan. **D66 wil dat de Provincie de samenwerkende gemeenten en culturele instellingen actief steunt om zich beter aan elkaar en aan de regio te verbinden.** Liefst langs concrete inhoudelijke thema's. Het is van levensbelang voor Overijssel dat we de culturele voorzieningen op peil houden.

Cultuureducatie

D66 vindt het belangrijk om iedereen al jong kennis te laten maken met verschillende vormen van cultuur. Cultuureducatie verdient daarom ook de steun van de Provincie. De Provincie ondersteunt cultuureducatie in gemeenten voor bestaande en nieuwe projecten. Wat D66 betreft moet Overijssel dit blijven doen. D66 staat een vrijwillige vorm van cultuureducatie voor, want scholen moeten al zo veel. Een school kan zelf kiezen voor de kunstvorm en het moment waarop die aangeboden wordt. Ook ondersteunen wij initiatieven om kinderen in aanraking te laten komen met verschillende cultuurvormen, zoals BoesCooltuur in Oldenzaal.

Cultuurhistorie

Wat Overijssel is en wordt, vindt een basis in ons verleden. **D66 zet zich in voor het kenbaar en zichtbaar maken van de historie van Overijssel.** Echter, de besluiten van het provinciaal bestuur in de periode 1528-1813 zijn wel openbaar, maar nog niet toegankelijk voor publiek met een index op inhoud. En dat is jammer, omdat dit juist een mooi beeld geeft van de tijdsgeschiedenis en de ontwikkelingen door de jaren heen. D66 wil dit archief ontsluiten en digitaliseren met behulp van vrijwilligers. In 2028 bestaat de Provincie Overijssel 500 jaar. Dan moet het klaar zijn.

Nedersaksisch

D66 is blij dat het Nedersaksisch onlangs als streektaal erkend is. **Wij steunen praktische initiatieven, zoals van onze taalcentra, om het Nedersaksisch ook levend te houden.**

Bijvoorbeeld door kinderen in het primair onderwijs kennis te laten maken met het Nedersaksisch. Onze streektaal is een spraakmakend onderdeel van de Overijsselse identiteit dat we duidelijker naar voren willen brengen. Zo zet D66 in op zodanige lobby dat er wettelijke ruimte komt om de eed of belofte, naast het Nederlands en Fries, ook in het Nedersaksisch uit te kunnen spreken. D66 vindt het een goed idee om op plaatsnaamborden, onder de Nederlandse naam, ook de eigen streektaalaanduiding op te nemen.

Monumenten

Monumentale gebouwen behoren tot ons erfgoed. Nu verduurzaming noodzakelijk wordt is het zaak ook deze gebouwen te isoleren. Een uitdaging, omdat de uitstraling niet mag veranderen. D66 vindt dat de Provincie hierbij moet helpen om te voorkomen dat straks niemand meer kan wonen in bijvoorbeeld de oude binnensteden van Overijssel. Dat kan door van elk monumentaal gebouw een energiescan te maken en op maat afspraken te maken met eigenaren en gebruikers over mogelijkheden voor verduurzaming. De Provincie dient daarnaast bij landelijke regelingen voortvarend gebruik te maken van de beschikbare middelen. De historische gebouwen en landgoederen zijn parels van Overijssel die steun verdienen.

Landschappen

Ook de unieke Overijsselse landschappen behoren tot ons erfgoed. Juist daarom moeten we die beschermen. D66 wil minimaal eens per vier jaar een inventarisatie door het kadaster van alle landschapselementen in Overijssel. Ook pleit D66 voor het ontsluiten van een digitale kaart waarop alle landschapselementen staan, zodat inwoners inzage krijgen en wijzigingen door kunnen geven. We hechten aan ons landschap en willen dat in tact houden voor de toekomstige generaties. **D66 wil duurzaam onderhoud aan het landschap ondersteunen via de agrarische collectieven.** De provincie voert actief toezicht uit op onze kwetsbare landschappen.

Sport en bewegen

Waar cultuur de smeerolie in de samenleving is, is sport het kloppende hart. Door sport en bewegen komen mensen samen, blijven ze langer gezond en voelen zich vaak prettiger. De provincie investeert in breedtesport en steunt partijen door kennisdeling en bijdragen aan innovaties. **D66 vindt dat de Provincie moet aansluiten bij gemeentelijke sportprogramma's en deze op essentiële punten kan versterken.** Denk daarbij aan een combinatiefunctionaris sport in de wijk die kinderen verleidt tot het sporten na schooltijd en het ondersteunen van initiatieven die jongeren aanzetten om meerdere sporten te proberen, zoals het project Sjors Sportief in Enschede.

Accommodaties die sportbeoefenaars aantrekken tot ver buiten de Provincie verdienen steun van de provincie. Dergelijke voorzieningen kosten veel geld en moeten met overheidsgeld beschikbaar blijven. **D66 investeert structureel in sport en bewegen,** bijvoorbeeld door nieuwe technologieën te stimuleren (gaming en sport) en door verduurzaming van sportgebouwen mede mogelijk te maken. D66 wil het belang van sport en bewegen blijvend en krachtig onder de aandacht brengen.

Preventie

D66 wil iedere inwoner verleiden om elke dag minimaal een half uur te bewegen of te sporten. Dat is preventie die leidt tot een gezondere samenleving. **D66 wil een dynamisch Overijssels Sportakkoord, mede gedragen door alle gemeenten en sportorganisaties in Overijssel.** In dat akkoord ligt vast wie wat waarvoor investeert en welke doelen we collectief nastreven. Elk jaar is een update beschikbaar en kunnen partijen - inclusief het bedrijfsleven - aansluiten bij (nieuwe) ontwikkelingen.

Topsport

Topsport inspireert en heeft ook een economische waarde. D66 wil daarom dat de Provincie zich inzet om topsportlocaties zoals de ijsbaan in Enschede, de Scheg in Deventer en de atletiekbaan in Hengelo te behouden. D66 wil dat de Provincie bij regio-overstijgende sportevenementen een van de ondersteunende partners is. Ook kan de Provincie zich inspannen om meer (inter)nationale sportevenementen naar de Provincie te halen.

Toerisme

In de tuin van Nederland is het goed recreëren. We zijn voor vele inwoners en bezoekers een uitstekende recreatieplek. Deze sector breidt zich sterk uit vanwege de toenemende nationale en internationale vraag. Samen met het Rijk wordt ingezet op nog meer bezoekers trekken en D66 steunt dit. Wel moeten voorzieningen toereikend zijn voor de vele gasten en moet rekening gehouden worden met de impact die vele bezoekers kunnen hebben op het woon- en leefklimaat van de inwoners en de algemene voorzieningen. Infrastructuur moet dan ook voldoende beschikbaar zijn voor het elektrisch laden van fietsen en het stallen van campers, vanwege de sterke toename van deze vervoersmiddelen.

De komende vier jaar gaat D66 voor:

- Aandacht voor zowel regionale als lokale cultuurinitiatieven die van grote invloed zijn op de verbinding in de samenleving (zowel een plaatselijk harmonieorkest als het Orkest van het Oosten).
- Het stimuleren van sterke stedelijke cultuurregio's.
-

- Goede bescherming en verduurzaming van historische landgoederen, gebouwen en de Overijsselse landschappen.
- Het ondersteunen en verder stimuleren van projecten die kinderen en jongeren in aanraking laten komen met verschillende vormen van sport en cultuur.
- Het stimuleren van gemeentelijke programma's voor sport en bewegen.
- Investeren in breedtesport en het stimuleren van innovaties op dit gebied.
- Het verduurzamen van sportaccommodaties en het stimuleren van sporten en bewegen.
- Het behouden van topsportlocaties.
- Het steunen van regio-overstijgende sportevenementen. Samen met gemeenten en belangenorganisaties de promotie van ons mooie Overijssel versterken.
- Passende voorzieningen met aandacht voor elektrisch laden en voldoende camperplaatsen.
- Het steunen van lokale en bovenregionale spraakmakende evenementen met oog voor voldoende spreiding over de Provincie en aan te spreken doelgroepen, en onder voorwaarde van hergebruik van zoveel mogelijk materialen.

Hoofdstuk 7: Recht op een verbindend en democratisch bestuur

D66 streeft naar een samenleving met een transparant en democratisch bestuur. Op alle niveaus moeten mensen de mogelijkheid hebben om te bepalen wat er gebeurt en wie er bestuurt. Voor D66 is het geen vraag óf inwoners participeren maar hóe. We willen naar een Democratie van Nu. Van traditionele vormen van inspraak naar het nieuwe beginspraak. Geen inspraak achteraf, maar beginspraak vooraf. Hierbij willen we nadrukkelijk nieuwe digitale mogelijkheden benutten.

Ieder inwoner heeft recht op een goed, verbindend en democratisch bestuur. Tegelijk is betrokkenheid van inwoners ontzettend belangrijk om goed bestuur mogelijk te maken. Participatie begint bij inwoners die zich willen inzetten voor hun buurt, voor cultuur, voor hun sportvereniging, medemens of voor de publieke zaak. Het is daarbij van belang dat inwoners weten hoe ze kunnen participeren. Net als op elk ander overheidsniveau moet de Provincie vervolgens verantwoording afleggen en controleerbaar zijn. Dit vraagt ook om de nodige waardering en ondersteuning van lokale en regionale journalistiek. **D66 vindt het een taak van de overheid om betrokkenheid van inwoners ruimte te geven én te faciliteren.** Daarom steunt D66 de ontwikkeling van inwonerscoöperaties, waarbij de Provincie de uitvoeringskracht van een inwonersinitiatief stimuleert.

Samenwerking

Toekomstvast oplossingen zijn te bereiken door grensoverschrijdende samenwerking met regio's. Hierbij kiest de Provincie voor een faciliterende en aanjagende rol. Voor Overijssel is de samenwerking met de provincie Gelderland in Landsdeel Oost - zowel op nationaal niveau als in Europa - van groot belang. De Provincie zoekt hiernaast steeds meer de verbinding met Drenthe, Flevoland, Friesland, Noordrijn-Westfalen, en Nedersachsen. Met gemeenten, Euregio's, de stedelijke regio's, de Rijksoverheid en waterschappen. En net zo goed met energiecorporaties, innovatieclusters en ondernemers. Hierin kiest de Provincie een verbindende en faciliterende rol om niet alleen de economische motor verder aan te jagen, maar ook haar maatschappelijke doelen na te streven. We werken intensief samen met onze partners op basis van gelijkwaardigheid.

Goed bestuur

Goed en democratisch bestuur betekent voor D66 in Overijssel een bestuur dat dicht bij de mensen staat. En tegelijk een bestuur dat de opgaven als de Omgevingswet en de transitie naar een circulaire economie aan kan en slagvaardig oppakt. **D66 vindt dat de overheid zich moet organiseren op de schaal waarop maatschappelijke opgaven zich manifesteren.** Essentieel daarbij is dat de zeggenschap zo veel mogelijk bij inwoners zelf ligt. Daarom staat D66 open voor experimenten met nieuwe manieren van inspraak in een zo vroeg mogelijk stadium. Hierbij is het belangrijk dat de verantwoordelijkheid helder is en dat tegelijk participeren voor inwoners zo toegankelijk mogelijk wordt. We hebben de afgelopen bestuursperiode met D66 in het dagelijks bestuur een flinke slag gemaakt met het experimenteren met bestuursstijlen, maar wat D66 betreft mag hierin een versnelling worden gebracht.

We steunen (nieuwe) initiatieven als het Right to Challenge (bewoners of organisaties doen een aanbod als zij denken taken beter uit te kunnen voeren dan de Provincie), inwonerfora en mogelijkheden voor inwonerinitiatieven bij urgente maatschappelijke opgaven zoals de energietransitie.

Zeggenschap versterkt

Naast een Right to Challenge wil D66 nieuwe instrumenten inzetten om inwoners van Overijssel meer mogelijkheden te bieden tot meedoen. D66 wil dat deze (nieuwe) instrumenten ook voor inwoners met minder digitale vaardigheden toegankelijk zijn. De zeggenschap van inwoners over hun eigen leef- en werkomgeving wordt zo versterkt. Hierover hebben we recentelijk nog goede ervaringen opgedaan rondom Lelystad Airport. D66 juicht het goed luisteren naar en betrekken van actiegroepen als Hoog Overijssel en Wilsum toe. De mening van inwoners is essentieel voor dergelijke belangrijke beslissingen. En ook bij het onderwerp 'plastic als grondstof' organiseerden we succesvolle bijeenkomsten met betrokken partijen en inwoners.

Recht van amendement

Om iedereen in Overijssel de kans te geven inhoudelijk betrokken te raken, introduceert D66 het inwonersrecht op amendement. Een dergelijk amendement kan worden ingediend als een aantal mensen - gelijk aan de provinciale kiesdeler - zijn handtekening zet onder het amendement. Zo heeft het amendement een vergelijkbare democratische legitimiteit als een amendement dat is ingediend door een Statenlid. Het recht op amendement vergroot de betrokkenheid bij de besluitvorming. Het is een versterking van de representatieve democratie, zonder dat het de helderheid van de besluitvorming aantast. Een wijzigingsvoorstel dat via deze weg binnen de Staten van Overijssel behandeld moet worden heeft gewicht en is duidelijk ingebed in een bestaand politiek proces.

Referendum

D66 kiest, onder nieuwe uitgangspunten, voor het mogelijk maken van een bindend correctief referendum. Het Nederlandse stelsel van evenredige volksvertegenwoordiging zorgt voor sterke representatie. Maar deze representatie is niet altijd perfect. Door een 'noodrem' in te bouwen, krijgt de kiezer de kans om de Staten van Overijssel terug te roepen. Een noodrem in de vorm van een correctief referendum. De leden van de Staten, met een politiek mandaat dat is afgegeven tijdens de verkiezingen, kunnen alleen worden teruggefloten als het politiek mandaat van de referendumuitkomst groter is. D66 kiest daarmee niet voor een opkomstdrempel, maar voor een uitkomstdrempel. De hoogte van de uitkomstdrempel is dan gekoppeld aan de opkomst bij de laatste Statenverkiezingen. Alleen als het aantal tegenstemmen gelijk of groter is dan de helft plus een van de opkomst van de laatste Statenverkiezingen, telt de uitslag.

Inwonerinitiatieven

D66 kiest voor de menselijke maat bij inwonerinitiatieven: Soms staan regels sympathieke initiatieven in de weg. 'Bestuurlijke obstakels' kunnen het bijvoorbeeld moeilijk maken om in een wijk een energiecoöperatie te starten. In dat soort gevallen moeten de Staten van Overijssel de bevoegdheid hebben om dispensatie toe te kennen. Dit kunnen de Staten alleen doen voor regelgeving afkomstig van hun eigen bestuurlijke niveau.

Journalistiek

D66 gaat vanuit de Provincie lobby voeren in Den Haag voor meer middelen voor de lokale en regionale journalistiek: effectieve democratische controle kan niet zonder onafhankelijke journalistiek. Op regionaal en lokaal niveau staat de journalistiek momenteel onder druk. Maar juist op deze niveaus worden steeds meer belangrijke beslissingen genomen die raken aan de levens van mensen. Soms vindt dit plaats in overkoepelende of regionale samenwerkingsverbanden waar de democratische controle gering is. Juist dan is het belang van een kritische 'luis in de pels' niet te onderschatten.

Op dit moment zijn lokale media afhankelijk van het gemeentebestuur, dat bepaalt wie en wat de lokale omroep is en hoeveel geld deze omroep krijgt. Journalisten zijn dus voor hun inkomsten afhankelijk van degene die ze moeten controleren. Dat moet anders. Daarom moet landelijk vastgesteld worden welke lokale en provinciale omroepen geld krijgen, zodat journalisten onafhankelijk hun werk kunnen doen. **Ook zet D66 in op meer middelen voor de lokale en regionale omroep.**

Jongerenraad

D66 wil jongeren meer horen. De betrokkenheid van jongeren verdient bijzondere aandacht. De Jongerenraad van Overijssel mag een stap verder worden gebracht: **D66 wil een ruimere vertegenwoordiging van jongeren uit alle lagen van de samenleving**, actieve inspraak bij zaken als de begroting en de jaarrekening en ruimte om bij alle Statenvoorstellen een advies van de jongerenraad te krijgen.

Rol van de Provincie

D66 vindt dat de Provincie moet doen waar ze goed in is. Dit betekent dat de Provincie als middenbestuur bij uitstek een aanjagende en ondersteunende positie in kan nemen, zowel naar de Rijksoverheid als naar de gemeenten. Wanneer belangrijke maatschappelijke vraagstukken blijven liggen, moet de Provincie aanjagen en sturen op gezamenlijk resultaat.

Verbinding met je burens

Veel onderwerpen waar de Provincie zich mee bezighoudt, houden niet op bij de provincie- of de landsgrens. Ov-verbindingen zijn aangehaakt op een landelijk (en Europees) netwerk, rivieren stromen over grenzen heen en een schone lucht waait over naar andere provincies. Daarom wil D66 dat provincies intensief samenwerken bij grensoverschrijdende onderwerpen, met elkaar (bijvoorbeeld natuurbeleid) en met de Duitse deelstaten Nedersaksen en Noordrijn-Westfalen (bijvoorbeeld buurtaalonderwijs, diplomaerkenning en dubbeldiploma's). **D66 is dan ook een voorstander van een actieve rol van provincies in de grensoverschrijdende samenwerking en bij verschillende Europese programma's voor territoriale samenwerking.**

Verbinding met de partners

Ook binnen een provincie is samenwerking belangrijk voor goed bestuur. Mensen, organisaties en gemeenten zitten boordevol goede initiatieven. Daarbij kunnen ze soms een steuntje in de rug van de Provincie gebruiken. Denk aan samenwerking tussen ondernemers, onderwijsinstellingen, onderzoeksinstituten en overheden (de vier O's), energiecorporaties en innovatieve start-ups. De provincie kan een optimaal klimaat creëren waarin mensen, organisaties en gemeenten deze initiatieven kunnen ontplooiën.

Verbinding met de regio's

De regio wint aan belang. Maatschappelijke opgaven manifesteren zich steeds meer op het niveau van de (stedelijke) regio. Inwoners werken, wonen en recreëren binnen deze 'daily urban systems'. Gemeenten en maatschappelijke organisaties zoeken elkaar en de Provincie op en vormen samenwerkingsverbanden om deze stedelijke regio's te versterken. D66 juicht deze ontwikkeling toe. **Daarom blijft de Provincie regionale samenwerkingsverbanden in de Regio Twente, de Clean Tech Regio en de Regio Zwolle steunen.**

Wel blijft D66 zich zorgen maken over de democratische legitimiteit en bestuurbaarheid van deze verbanden. Bestuur en beleid moeten, wat ons betreft, direct democratisch gelegitimeerd kunnen worden.

Dat betekent dat deze taken dienen te worden behartigd door eigenstandige overheden met een eigen direct mandaat en gekozen vertegenwoordiging, of dat nu een gemeente, provincie of waterschap is.

Verbinding met gemeenten

D66 wil samen met regionale partners, op gelijke voet, werken aan grote maatschappelijke uitdagingen. We pleiten voor een permanente dialoog tussen provincie en gemeenten over de bestuurskracht, uitdagingen in de toekomst en de faciliterende en aanjagende rol van de Provincie wanneer die nodig is. Het is juist de rol van de Provincie om mede te zorgen voor een gunstig klimaat waarbinnen – zo nodig - schaalvergroting gerealiseerd kan worden. Dat betekent: meedenken en randvoorwaarden creëren. De inwoners moeten er immers van uit kunnen gaan dat hun lokale bestuur goed functioneert en de beste dienstverlening levert.

Gekozen Commissaris van de Koning

D66 wil dat de belangrijkste bestuurders – waaronder de Commissaris van de Koning – direct door de bevolking worden gekozen. De Commissaris van de Koning is steeds meer een rol gaan spelen in de regionale en lokale democratie. Dit maakt een sterkere democratische legitimatie belangrijker.

Voor bestuurders die niet gekozen kunnen worden, willen we dat benoemingen zo veel mogelijk openbaar plaatsvinden. Kortom: benoeming? Dan eerst een openbare hoorzitting.

Digitale dienstverlening

D66 ziet daarbij tevens kansen voor het benutten van digitale dienstverlening. Nu overal snel internet beschikbaar komt kunnen nieuwe diensten thuis aangeboden worden die enerzijds antwoord geven op individuele (zorg)behoeften en anderzijds ook bijdragen aan levensgeluk, welzijn en veiligheid in de eigen omgeving. D66 wil dergelijke dienstverlening bevorderen en ruimte maken voor pilots en experimenten die bijdragen aan maximale inzet van de beschikbare gemeentelijke middelen. Digitalisering is daarbij niet een doel op zich. De dienstverlening aan inwoners zonder digitale vaardigheden mag niet verslechteren.

D66 constateert dat bij overdracht van gegevens van hulpvragers door professionals nog veel extra handelingen nodig zijn. Dit is niet meer van deze tijd. Digitale middelen kunnen fouten en dubbel werk voorkomen. Regio's die nieuwe technieken benutten moeten bij de opstart van dergelijke programma's gebruik kunnen maken van tijdelijke ondersteuning vanuit een sociaal innovatiefonds.

Een leven lang meedoen

Ook in Overijssel neemt het aantal senioren toe. D66 ziet dit als een verrijking van onze samenleving. Maar dan moet de samenleving ook seniorvriendelijk zijn ingericht. Door aanpassingen in het ov en de fietspaden, door cultuur en natuur te behouden en te versterken en door ruimte te maken voor meer levensbestendig bouwen doet D66 dat in dit programma. Daarbij gaat D66 ervan uit dat senioren actief mee blijven doen in de samenleving en dus ook inspraak en invloed blijven uitoefenen in lokale en provinciale gremia.

Financiën

D66 wil dat de lasten voor onze inwoners (leges, grondwaterbelasting en motorrijtuigenbelasting) niet verhoogd worden. We streven daarbij naar een sluitende begroting waarin voor iedereen duidelijk is welke uitgaven Overijssel kan en moet doen. **D66 wil dat rekeningen niet naar volgende generaties worden geschoven.**

Daarom kijken wij bij tegenvallers eerst naar de eigen exploitatie voordat reserves worden ingezet. Immers, een toekomstbestendige provincie moet voldoende reserves aanhouden.

D66 wil innovatiegerichte investeringen koppelen aan de grote maatschappelijke opgaven waar wij nu voor staan (klimaatadaptatie, nieuwe energie, duurzaamheid, circulaire economie). Partners en organisaties die daarin vooroplopen bieden wij extra ondersteuning als zij de opgedane ervaringen breed kenbaar maken. Wij zien kansen om samen met het Rijk Regiodeals tot stand te brengen en daarvoor wil D66 ook cofinanciering mogelijk maken. Voor D66 geldt wel de stelregel dat provinciale investeringen moeten worden terugverdiend, en daarbij is het belangrijk dat vooraf inzage gegeven wordt over verwachte aanvullende kosten in de toekomst.

D66 wil dat de Provincie haar kerntaken goed uitvoert, en andere taken zoveel mogelijk overlaat aan het Rijk en gemeenten. Zo blijft de Provincie doen waar ze goed in is. Wel kan de Provincie gemeenten en partners ondersteunen die een bijdrage leveren aan de maatschappelijke opgaven waar een bovengemeentelijk of provinciaal belang ligt. Denk hierbij aan de economische, culturele en innovatie-agenda's van de regio's. **Zo ziet D66 een goede kans voor de Provincie om gemeenten te ondersteunen met een sociaal innovatiefonds om de broodnodige innovaties in het sociaal domein (waaronder de jeugdzorg) mogelijk te maken.** Dit tijdelijke investeringsfonds moet beschikbaar zijn voor gemeenten die gezamenlijk in regionaal verband innovaties op het sociale domein tot stand willen brengen. Door gezamenlijk op te trekken ontstaat meer implementatiekracht. De provincie gaat geen tekorten afdekken.

D66 verneemt van veel gemeenten dat zij door financiële krapte minder in staat zijn gebruik te maken van innovatiegelden waarbij van de gemeente gelijke financiële cofinanciering wordt gevraagd. D66 wil de criteria nog eens tegen het licht houden. Cofinanciering zou bijvoorbeeld ook kunnen bestaan uit ambtelijke inzet of het beschikbaar stellen van grond. Doel blijft immers dat de Provincie, gezamenlijk met gemeenten, bijdraagt aan een sterke toekomstbestendige duurzame en circulaire samenleving.

De komende vier jaar gaat D66 voor:

- Schonere overheidsfinanciën ('de vervuiler betaalt'), die bovendien simpeler en toekomstbestendig zijn.
- Stimuleren van de samenwerking met inwoners, bedrijven, onderwijs, gemeenten, maatschappelijke partners en de waterschappen, al in een zo vroeg mogelijk stadium.
- Een aanjagende, faciliterende en verbindende rol voor de Provincie. Als belangrijke thema's blijven liggen, dan is het aan de Provincie om te sturen op gedragen afspraken en resultaat.
- Inspraak voor inwoners in een zo vroeg mogelijk stadium. We willen van traditionele inspraak naar het nieuwe *beginspraak* en dat vraagt om een andere bestuursstijl.
- Een stimuleringsfonds oprichten om succesvolle en vernieuwende initiatieven voor participatie en inspraak in de Provincie te stimuleren.
- Een openbare hoorzitting voorafgaand aan benoeming van bestuurders. D66 is voor meer democratische controle op de macht.
- Het recht van amendement voor inwoners.
- Het mogelijk maken van een bindend referendum, onder nieuwe voorwaarden.
- Meer geld van het Rijk (zodat onafhankelijkheid is gegarandeerd) voor lokale en provinciale omroepen.

- Een betere positie en meer invloed voor jongeren in de Staten.
- Ondersteuning van gemeenten bij het realiseren van innovaties binnen het sociale domein.
- Overijssel als de senior-vriendelijkste provincie van Nederland.
- Geen verhoging van de lasten voor de inwoners van Overijssel